

Socialantropologiska institutionen
Lunds Universitet
Vårterminen 2005

Identitetsbyggande och karismatiska ledare

Fundamentalister och islamister i världens största demokrati

Niclas Kronroth
D Uppsats i Socialantropologi
Lunds Universitet
Handledare: Steven Sampson

Abstract

Construction of Identity and Charismatic Leaders deals with fundamentalism and Islamism within the United States, emphasising on similarities between fundamentalists and Islamists. The term “fundamentalist” is here referring to Christian extremists, while “Islamist” refers to the Muslim counterpart. The purpose of the essay is to make North American fundamentalism and Islamism comprehensible on a larger scale. In order to show similarities between these groups when it comes to values, structure and commitment to their tasks, it is important to understand the nature of the religious devotion. Analyzing the similarities of the two groups enables construction of general criteria for how anthropology of religious extremists can be outlined.

Innehåll

1 Inledning	1
1.1 Syfte	2
1.2 Hypotes.....	2
1.3 Problemformulering	2
1.4 Teori	2
1.4.1 Strukturfunktionalistiskt perspektiv	3
1.5 Metod	3
1.6 Urvalet och avgränsningar	3
1.7 Forskningshistorik.....	4
1.8 Källkritik	5
1.9 Uppsatsens uppbyggnad.....	6
2 Vad är fundamentalism respektive islamism?	7
2.1 Fundamentalistiska problem	9
2.2 Individualism eller kollektiva identiteter	10
3 Islamism i USA	13
3.1 Svart amerikansk historia	14
3.2 Moorish Science Temple.....	19
3.3 Nation of Islam.....	21
3.3.1 En nation tar form	21
3.3.2 En nation förändras	25
3.3.3 Nation of Islam idag.....	26
3.4 Sammanfattning	33
4 Kristen fundamentalism i USA	35
4.1 Historik.....	38
4.1.1 Industrialiseringen.....	38
4.1.2 Moderniseringen.....	39
4.1.3 Motkulturen	41
4.2 New Christian Right.....	44
4.2.1 Teleevangelisterna.....	44
4.2.2 Desto fler kockar	47
4.3 Identitetskristendom	51
4.3.1 Rasradikala	54

4.4 Statsbildning.....	55
4.5 Familjen.....	57
4.6 Sammanfattning	59
5 Analys	62
5.1 Motkulturens likheter	62
5.1.1 Statsförakt.....	62
5.1.2 Separation.....	63
5.1.3 Misstro mot demokratin	64
5.1.4 Politisk lobbyverksamhet	64
5.1.5 Konspirationstänkandet.....	65
5.1.6 Modernismen.....	66
5.1.7 Globalisering och nätverksamhället	66
5.1.8 Hotet mot familjestrukturen	67
5.1.9 Sociala problem, fattigdom och ekonomisk kollaps	67
5.1.10 Antisemitism	68
5.1.11 Karismatiska ledare	69
5.1.12 Kulturellt konstruerade identiteter	70
5.1.13 Utbildning.....	70
6 Antropologi om religiös extremism	71
7 Konklusion	73
8 Bibliografi	75

1 Inledning

*”A Shadu la ilaha illa Allah
There is no God but God”
Steve Earle*

Fundamentalism och islamism har alltid fascinerat mig och speciellt vad som driver anhängarna. Jag tycker vidare att det är oerhört lockande att studera olika typer av grupper inom USA:s gränser. USA:s inblandning i mellanöstern och motståndet mellan USA och arabvärlden har gjort ämnet än mer intressant.

USA är en nation där flertalet fundamentalistiska och islamistiska grupper frodas och utvecklas. Hur kan till exempel både islamistiska och fundamentalistiska grupper uppkomma på en relativt liten yta och där de allmänna uppfattningar och värderingar strider mot varandra?

USA är inte bara *ett* land med *en* historia, utan flera länder med olika nationaliteter med många olika historier. Geografisk sätt breder landet ut sig från trängseln i storstäderna i öst genom de bördiga slätterna i mellanvästern via de oändliga vidderna i Rocky Mountain regionen och ut till soliga Kalifornien och Stilla Havet. Det är ett väldigt mångkulturellt land där klasskillnaderna är markanta. Det är oerhört stora skillnader mellan det rika folket i Bel Air i Los Angeles och till det fattiga folket på trailerparkeringar och i gettona i till exempel Detroit. De lever i olika världar. Det sociala systemet i USA fångar inte upp människorna med sämre livsvillkor i samma utsträckning som i till exempel Sverige. Detta ökar de sociala klyftorna ännu mer och gör många människor förbannade runt om i landet. Förbannade individer blir stressade och handlar irrationellt och våldet ökar. Individer med olika kulturella bagage med olika erfarenheter kan därmed framstå som identiska kulturella individer oavsett ras, religion eller ideologi.

Vad är fundamentalism och vad är islamism? Som läsare vill man ofta ha en klar definition av vad ämnet innebär och gärna tidigt i uppsatsen. I det här fallet finns ingen klar och enkel definition, vilket beror på att religiösa eller sociala rörelser är svårdefinierade med ett par ord. Däremot kommer svaret att kunna utrönas efter hand i uppsatsen. Men för att ge en fingervisning av ämnet kan man säga att religiös fundamentalism innebär extrem kristen hängivenhet. Islamism är den muslimska motsvarigheten till kristen hängivenhet. Detta, som ni förstår, ger ingen konkret bild av vad fundamentalism och islamism egentligen är. I uppsatsen kommer jag att samla de båda begreppen under ett samlingsnamn, religiös extremism.

1.1 Syfte

Syftet med den här uppsatsen är att lägga fram olika element som skulle kunna utgöra en antropologi om extrem religiös hängivenhet, religiös extremism i USA. Jag tänker göra detta genom att lägga fram och problematisera likheter mellan muslimska islamistiska och kristna fundamentalistiska grupper inom USA:s gränser. Varför jag enbart använder mig av två religiösa inriktningar är att om det lyckas bör flera andra grupper kunna placeras in, men om det misslyckats har i alla fall en grund lagts för fortsatt problematisering och undersökning.

1.2 Hypotes

Min hypotes är att det finns likheter mellan fundamentalistiska och islamistiska grupper i USA och att det är fullt möjligt att utifrån dem sammanställa kriterierna för religiös extremism i USA. Jag är dock osäker på att de likheter jag lyckas se är nog för att kunna dra sådana slutsatser. Mina förhoppningar är dock att detta ska kunna slutföras.

1.3 Problemformulering

Jag har valt att föra en diskussion utifrån ett par fundamentala frågor som presenteras nedan. Vilka är likheterna mellan muslimska islamister och kristna fundamentalister i USA? Vilka komponenter skulle ingå i en antropologi om religiös extremism i USA?

1.4 Teori

Det finns nästan lika många teorier om fundamentalism som det finns forskare. Jag har valt att presentera två olika teorier i stycket nedan.

Martin Riesebrodts teori är att fundamentalism refererar till urbana rörelser vars motstånd riktas mot den patriarkala ordningen och som har blivit ersatt med opersonliga principer¹.

Talcott Parsons påpekar framförallt den sekulära processen som mobiliserar fundamentalister som en motreaktion mot en social förändring. Deras idéer har inte så mycket med ekonomins motivation att göra utan han ser sekulariseringen, industrialiseringen och byråkratiseringen som de element som framkallar sociala spänningar. Samma process kan resultera i även patriotiska och andra sekulära politiska rörelser².

¹ Riesebrodt 1990:9

² Ibid:22

1.4.1 Strukturfunktionalistiskt perspektiv

Uppsatsen kommer att följa ett strukturfunktionalistiskt perspektiv, vilket i mitt fall innebär att jag undersöker bakomliggande faktorer för att förstå hur de olika grupperna tänker och handlar. De faktorer som har lett till de olika gruppernas hängivenhet är viktigt i förståelsen varför de handlar som de gör. Jag kommer sedan att använda den informationen för att på ett bra sätt kunna jämföra de olika inriktningarnas strukturella likheter.

1.5 Metod

För att på ett så bra sätt som möjligt klargöra teorier om fundamentalism och islamism, tror jag att det är bra att analysera olika gruppers likheter för att komma till förståelse om problemet. Att analysera olikheter hade inte kunnat bidra med en universell förståelse om vilka kriterier som ska uppfyllas för att kategoriseras som religiösa fundamentalister och islamister. Detta får man genom att studera olika gruppers likheter. I likheterna speglas de generella lagarna för den här typen av organisationer.

Jag har gjort teoretiska studier, det vill säga litteratur studier. Studien kombinerar kvalitativa och kvantitativa studier. De kvalitativa studierna utgörs av litteratur som går in på djupet av en specifik rörelse, medan de kvantitativa studierna är mer övergripande av fenomen i stort.

1.6 Urvalet och avgränsningar

Det är alltid svårt att avgränsa den här typen av uppsatser. Det finns en hel uppsjö av litteratur som behandlar fundamentalism och det finns även en mångfald vad det gäller fundamentalistiska kategorier. Då detta problem inte gör sig rättvist i en relativt kort uppsats som den här vill jag koncentrera urvalet av fundamentalism till kristen fundamentalism och islamism. Detta trots att jag är väl medveten om att en renodlad antropologisk fråga skulle vara: Varför stanna vid religiösa fundamentalister? Det hade naturligtvis varit intressant att inkorporera all extremism i ett teoretisk ramverk. Men då detta inte är möjligt i en relativt begränsad studie, tvingas jag göra avgränsningar.

Orsaken till att jag valt skriva om kristna och muslimska grupper är de motsättningar dem emellan på ett världsligt plan och i USA. De två religiösa inriktningarna ovan är tillsammans med judendomen mest benägna att inkludera religiösa extremister. Detta beror säkert på att religionerna baseras på monoteistisk tro och därmed är de inte öppna för

kritik³. En gud, en lag och ett folk är ett talesätt som skulle kunna användas inom dessa tre religioner. Inom Buddhismen och Hinduismen finns också extremister, jag tänker framförallt på Sinhalesebuddister och Tamilhinduer på Sri Lanka. Men det finns inte lika många organisationer som inom till exempel kristen protestantisk fundamentalism. Inom Hinduismen och Buddhismen, där polyteism eller flergudatro utövas, är människor mer toleranta mot det okända och andra ideologier. De har under årtusenden brottats med olika typer av gudar och det är accepterat att tro på olika gudar.

1.7 Forskningshistorik

Det har skrivits och forskats mycket kring ämnet av främst socialantropologer och sociologer. Det finns mycket litteratur som behandlar allt inom extremism. Jag har därför valt ut det material som jag anser vara mest lämpligt för uppsatsen.

Sociologen Manuel Castells har bland annat skrivit flera band kallade *Informationsåldern*. Och i *Identitetens makt* skriver han om hur globaliseringen förändrar människors identiteter och hur många idéer slår bakut på grund av globaliseringsprocessen. Kapitalismen och globaliseringen är två av de stora orsakerna till att en ny samhällsform bildats, nämligen nätverksamhället. Det är också på grund av faktorerna ovan som gör att många människor runt om i världen känner sig utsatta av kapitalismens vingslag. Många är rädda för vad de inte känner till. USA och Västeuropa har oftast anklagats för att utgöra den moderna kapitalismens och globaliseringens ansikte. Tillsammans med kapitalismen och globaliseringen tillkommer också den teknologiska revolutionen. Alla dessa faktorer har enligt många människor en gemensam nämnare, det vill säga att de medför ondska. Religiösa fundamentalister världen över kritiserar hårt nätverksamhällets ondska då de anser att den medför inte bara globalisering, kapitalism och teknologiska framsteg. Den vill även förkasta mycket av det som fundamentalisterna/islamisterna anser vara sanningen, det vill säga det sakrala. Under de senaste århundradena har vi sett hur detta påverkat människor på både positiva och negativa sätt. Problemet för många fundamentalister/islamister i till exempel USA är att processerna ovan medför att nationalstaten försvagas. I många amerikanska kristna fundamentalisters hjärta vilar en nästintill fanatisk patriotism och om nationalstaten inte bara bortser från det utan att de även är en av faktorerna till försvagningen uppstår respektlöshet mot staten, de egna lagarna och förordningarna. Sociala rörelser bildas med hjälp av att flera

³ Bruce 2000:97

människor med likasinnade problem och värderingar kommer samman för att försöka förändra någonting.

I sin bok *Fundamentalism* skriver Steve Bruce om vad fundamentalism är och hur det yttrar sig i samhällen. Fundamentalism, enligt honom, är en respons mot moderniteten och allt som den frambringat. Han beskriver dessutom att alla religiösa fundamentalister i grund och botten är likasinnade, men att de tillber olika gudar. Bruce beskriver islamistisk fundamentalism och fundamentalism i USA för att sedan jämföra skillnaderna dem emellan.

Karen Armstrong har skrivit boken *Kampen för Gud* som behandlar fundamentalism inom judendomen, kristendomen och islam från 1870-1900. Boken är uppbyggt med att man får en liten bakåtblick i historien för att förstå de olika gruppernas situationer innan man går in på de olika tidsperioderna Armstrong refererar till. Inom de olika tidsperioderna kan man sedan läsa om hur fundamentalismen byggts upp, stagnerats eller rivits upp. Detta ger en unik möjlighet för att kunna jämföra inte bara de olika fundamentalistiska grupperna utan även för att se hur deras historier utvecklats. Armstrong beskriver därmed varför olika grupper är som de är och varför de reagerar starkt mot det moderna samhället.

Mattias Gardell är en svensk forskare som från och till under ett par års tid levt tillsammans med *Nation of Islam* (NOI) och han har skrivit ett par böcker som beskriver dem. Vad det gäller beskrivningen av själva organisationen är *Countdown to Armageddon* bäst. Men i *Rasrisk* skriver Gardell inte bara om den organisationen utan han jämför här också med kristen fundamentalism, man kan säga att han skriver om amerikanska kulturkonflikter, mellan svarta och vita och mellan muslimer och kristna. Här får man också insikt i hur de olika grupperna ser på varandra.

Det har som tidigare nämnts forskats mycket kring ämnet och litteraturen ovan utgör endast en mindre del av materialet jag använt som också inkluderar analogier och artiklar.

1.8 Källkritik

Ur ett källkritiskt perspektiv är det viktigt att tillägga att eftersom inte alla grupper inkluderas i uppsatsen kan det finnas anomalier. Men jag anser att jag tagit fasta på de viktigaste grupperna och beskrivit dessa. Islamism är mer övergriplig då dessa grupper kan sammanfattas med en stor huvudorganisation, NOI, medan deras kristna motsvarighet tenderar att vara mer utspridda. Där rör det sig om fler grupper med färre anhängare sett ur enskilda gruppers perspektiv.

Många studier är lite äldre och är kanske inte helt uppdaterade. De nyare studierna som Manuels Castells *Identitetens makt* och Mattias Gardells *Countdown to Armageddon* och *Rasrisk* har därmed använts flitigt. Det kan också tyckas konstigt att jag inte använt mig av så stort material, men det beror på att jag anser att källorna jag använt har varit de mest passande. Det bör också tilläggas att det heller inte varit lätt att få tag i mycket av den litteraturen jag velat använda från början.

1.9 Uppsatsens uppbyggnad

Fundamentalism och islamism är ord som är svåra att definiera men i kapitel två kommer detta att göras. Uppsatsen fortsätter sedan med att förklara vad fundamentalism och islamism innebär och hur detta är uttryckt i USA, både bland muslimska islamister i kapitel tre och kristna fundamentalister i kapitel fyra. I analysdelen i kapitel fem kommer sedan dessa inriktningar att jämföras och likheterna kommer att beskrivas. De punkterna som jag kommer fram till som fundamentala kommer sedan att sammanfattas i kapitel sex, där också en antropologi om religiös extremism kommer att läggas fram. Uppsatsen avslutas med en konklusion i kapitel sju.

2 Vad är fundamentalism respektive islamism?

”.....one nation under God”

Termen fundamentalism uppstod i USA i början av 1900-talet genom en serie böcker med titeln *The fundamentals*. Tio av dessa volymer gavs ut 1910-1915 och bestod av samlingar av heliga skrifter som redigerats av bibeltrogna teologer⁴. Termen användes först för att urskilja djupt troende kristna amerikanska grupper. Nu för tiden används termen bredare och verkar definiera religiösa eller sociopolitiska rörelser som ibland sammanfaller inom alla världens religioner. Dessa grupper kan vara religiösa, nationalistiska, kulturella eller etniska, alla benämns fundamentalister⁵.

Fundamentalism konstrueras av en kollektiv identitet som bildas genom att individen och samhällets institutioner igenkänns med normer som härletts från guds lag. Denna lag tolkas sedermera av en auktoritet som förmedlar mellan människorna och gud. Det är en kraftfull och mäktig identitetskälla. Fundamentalister är i regel inte öppna för diskussioner om man inte delar deras hängivenhet för till exempel Bibeln eller islamska Sharia⁶.

Vad är en fundamentalist? Ian Lustick, politisk forskare, har använt termen politisk aktivist för att beskriva fundamentalister. Han menar att fundamentalism är en typ av politisk medverkan som karakteriseras med nästintill onaturlig närhet mellan fundamentalistiska trossatser och politisk beteende som använts för att uppnå radikal förändring⁷. Enligt andra forskare, som till exempel antropologen Henry Munson, karakteriseras fundamentalister som de som väljer guds sida i den ständiga kampen mellan gott och ont ur antingen ett moraliskt eller politiskt perspektiv⁸. Det är kanske inte en helt uttömmande förklaringar. Marin Riesebrodt är sociolog och har jämfört den sociala sammansättningen bland protestantiska fundamentalister i USA mellan 1910-1928 och shi'ah muslimer i Iran mellan 1961-1979 och hittat flera likheter. Han menar att fundamentalister inte är en social klass eller en förryckt massa, utan att de utgör delar av olika sociala klasser som förenats på grund av gemensamma erfarenheter. De delar religion, tradition, ekonomisk

⁴ Castells 2000:35

⁵ Saha och Carr 2001:1

⁶ Castells 2000:27

⁷ Antoun 2001:24

⁸ Ibid:21

position och kulturell orientering. Riesebrodt menar även att fundamentalister, i alla fall i USA, är ett urbant fenomen och frodas i storstäderna som Chicago, New York, Philadelphia, Los Angeles och Boston. Det är också där som konflikten mellan modernismen och ortodoxheten är störst. Detta talar inte bara emot stereotypen, att amerikansk fundamentalism skulle vara ett ruralt fenomen, men också för att snabb urbanisering, migration och industrialisering kom från de urbana städerna. Tidigare var USA personligt och patriarkalt, men ändrades till ett opersonligt och byråkratiskt land⁹. Fundamentalismen och fundamentalister är svårövergripliga och definitionerna är diffusa. Termen fundamentalister kan aldrig inkludera alla fundamentalistiska rörelser¹⁰. Man kanske kunde säga att fundamentalism hör ihop med konservatism och traditionalism. Tradition är en antimodern attityd¹¹. Det är bakåtsträvande och i sin fulla konservatism ser fundamentalister tradition som ideologi. Man är emot modernismen, evolutionen och världsnätverken. Fundamentalism innebär ofta sträng disciplin, totalt åtagande och absoluta normer. Fundamentalismen har med åren institutionaliserats och med elementen ovan skapar detta den totala institutionen¹². Fundamentalism är en reaktion mot modernismen och sekulariseringen. Den är defensiv mot de orsaker och processer som bidrar till dessa fenomen då de penetrerat den religiösa världen för judar, protestanter, katoliker, muslimer med flera. Religiösa grupper förlorar medlemmar till den sekulariserade världen och till relativismen¹³, vilket retar fundamentalisterna. För dem existerar enbart den religiösa världsbilden som är traditionsenlig och konservativ.

Fundamentalism är en term som oftast förknippas med religiösa och militanta proteströrelser som ofta är radikala och många gånger våldsamma. Men allt våld är inte fundamentalistisk och alla fundamentalister är inte våldsamma. Termen används för extremister i såväl islamska länder som i till exempel USA, Sri Lanka och Israel. Detta kan ha att göra med den information som kommit gemene man tillhanda de senaste trettio åren. Man förklarar ofta det religiösa ledarskapet av Ayatollah Khomeini som fundamentalistiskt då han och hans följeslagare grep makten från shahn i Iran 1979. Man brukar också tala om fundamentalism i samma mening då Egyptens president Anwar Sadat avrättades av det religiösa radikala muslimska brödrskapet 1981. Även Oklahombombaren Timothy McVeigh och NOI:s ledare Louis Farrakhan räknas som fundamentalister. Alla extremister kallas idag för fundamentalister. Det är inte många som skulle använda termen

⁹ Antoun 2001:22f

¹⁰ Peacock and Pettyjohn 1995:115

¹¹ Eisenstadt 1995:259

¹² Aran 1995:323ff

¹³ Almond, Sivan och Appleby 1995:405

fundamentalister om sig själv. De flesta skulle förmodligen kalla sig evangelister, identitetskristna eller islamister¹⁴. I media används allt som oftast numera en retorik som tar tankarna till extrema företeelser nämligen extremister. Egentligen är det dock kristna radikaler som kallas fundamentalister medan dess muslimska motsvarighet kallas islamister. I den här uppsatsen kommer jag att referera till dem som fundamentalister respektive islamister för att hålla isär de båda inriktningarna.

2.1 Fundamentalistiska problem

För att förstå drivkrafterna bakom fundamentalismen bör vi göra en kort återblick i historien. Med industrialiseringen i mitten av 1800-talet kom maskiner och andra teknologiska fenomen i bruk och med dessa moderna teknologiska framsteg behövdes ingen tro på Gud. Vetenskapen är oftast satt i motsats till religion. Vetenskapen är annorlunda då den kräver bevisning, logiska resonemang och naturliga orsaksförhållande. Religionen behöver ingetdera, den är oftast uppbyggd av myter och historier som inte behöver förklaras. Många resonemang är inte logiska och orsaksförhållanden är många gånger onaturliga. Vetenskapen står också emot att det existerar en fixerad sanning och ordning som är oföränderlig¹⁵. Därmed står religiös fundamentalism emot modernisering och vetenskaperna. Med den växande frammarschen för utveckling kunde religionen i USA inte längre vara den centrala auktoriteten¹⁶. Detta retade upp många religiösa människor och avståndet mot den moderna världen ökade. Religiösa individer försökte hitta fel med den nya världen och beskyllde moderniseringen för att ha ökat oron och splittringen bland det amerikanska folket. Moderniseringen ansågs även vara ett hot mot jämlik könsfördelning i motsats till egalitärismen. Kardinalregeln för många fundamentalister är att individerna inom ett samhälle bör ha samma rättigheter, fria att göra vad de vill¹⁷.

Moderniseringen medförde även ökad kulturell differentiering på tre sätt; människor flyttade omkring och tog med sig sin religion och sitt språk, expanderandet av nationalstaten innebar att nya grupper fördes in i staten och nationalstaten utgjorde en brygga mellan en unifierad nation och nationell kultur¹⁸. Moderniseringen sågs av fundamentalisterna som ett av de största hoten mot den amerikanska kulturen och många menar att fundamentalismen är en direkt reaktion på lokala och omedelbara förändringar. Islamism

¹⁴ Stratton Hawley 1999:6

¹⁵ Bruce 2000:24f

¹⁶ Ibid:29

¹⁷ Ibid:32f

¹⁸ Ibid:29

däremot är ofta både en reaktion på modernisering av deras samhällen och dess influens av västvärlden¹⁹.

För att förstå islamism bör man vara varse för att det inte finns någon klar gräns mellan spirituellt och religiös makt och därmed ingen gräns mellan staten och den religiösa makten. Ett andra element för islamism är att lagen, *Sharia*, står ofta över statens lagar²⁰. Detta är mest sant för islamister i mellanöstern, vars stater blivit utsatta för västvärldens imperialism i historien, men kan även överföras till islamister i USA.

Industrialiseringen lovade ekonomisk tillväxt, men många fick betala ett högt pris för den. Familjeföretagen slogs ut av statliga och internationella företag. Internationell kapitalism har därmed setts som en del av den konspirationen gentemot det kristna USA. Fundamentalisterna anklagar ofta judarna för sammansvärjningen. Idag kan man se mer och mer ökad frihet för kvinnor som också anses som ett hot för traditionalisterna. Två stora konspirationer för amerikanska religiösa fundamentalister/islamister utgörs av sionistisk kapitalism och rysk kommunism. Fundamentalisterna/islamisterna anser att kontrollen av samhället och staten gått förlorad och att det är upptill dem att återinföra den gudomliga ordningen²¹.

2.2 Individualism eller kollektiva identiteter

Individuella identiteter och kanske framförallt kollektiva identiteter har i den antropologiska forskningen blivit populära studieobjekt. I dagens nätverksamhälle uppstår många olika typer av identiteter och kollektiva identiteter. I takt med att globaliseringsprocessen fullföljs uppstår dessutom responser mot den samma. Många grupper med kollektiv identitet bildas till följd av detta och anammar politiska och liknande organ för att ta upp kampen mot det kapitalistiska och globaliserande nätverksamhället vi lever i. Det har kallats nätverksamhälle för att med dagens dynamiska världsbild där människor och likvida medel rör sig nästintill fritt över nationsgränserna, uppstår olika former av nätverk för såväl ekonomiska som politiska mål. Nafta, EU och Nato är några av de stora nätverken som bildats under senare delen av 1900-talet och många mindre nätverk hängde på i de dynamiska processerna som till exempel frihandelsavtal, medborgarskap med flera. Många mindre grupper uppstod som respons till den här världsbilden och många av dessa är så kallade fundamentalister och islamister. En del är religiösa andra är sociopolitiska, men alla har fundamentala orsaksförklaringar till varför

¹⁹ Bruce 2000:38f

²⁰ Ibid:42

²¹ Ibid:68f

världen ser ut som den gör. Och dessa grupper vill förändra den till något de tror är bättre. Frågan är vem det är bättre för? Många identiteter, både individuella och kollektiva har sitt ursprung i 1960-talets och 1970-talets revolutionära tänkande. Castells menar att identiteten är den största källan till erfarenhet och mening. Identitet är därmed den process som skapar mening på grund av kulturella attribut. Detta attribut får i sin tur prioritet framför andra urkunder för att mening ska kunna utrönas. Castells skriver om tre olika typer av identitetsuppbyggnad; *legitimerande identitet*, *motståndsidentitet* och *projektidentitet*. Den legitimerande identiteten har tagits fram av samhällets olika institutioner för att hävda sin dominans över samhällets aktörer. Motståndsidentitet skapas av aktörer som på något sätt blivit svikna eller nedvärderats av samhällsmakten och som därför sparkar bakut och bildar motstånds- och överlevnadsvärn. Projektidentitet är när aktörer med hjälp av det kulturella attribut som finns tillgängligt bygger nya identiteter som omdefinierar deras position i samhället. De identiteterna eftersträvar dessutom att samhället ska omvandlas till något det inte är idag. Feminister är en sådan grupp som utmanar patriarkatet. Alla identiteter som börjar som motståndsidentiteter kan omvandlas till projektidentiteter och även bli dominerande i institutioner i samhället och på så sätt legitimeras²².

Enligt Castells är fundamentalism en defensiv respons mot tre grundläggande hotbilder; reaktion mot globaliseringen då denna skingrar sammanhållningen mellan olika institutioner, organisationer och kommunikationssystem där invånarna existerar, respons mot den nykonstruerade flexibiliteten och nätverk som raderar ut sammanhållningen, och reaktion mot den patriarkala familjekrisen²³. Detta medför dessutom en individualisering som utlöser ostabila strukturer inom alla instanser av vardagslivet.

Världen har blivit för stor och okontrollerbar och därmed vill de sociala aktörerna förminska den igen så att den blir mer greppbar. Nätverken och globaliseringen löser upp de rumsliga och spatiala kontexterna och därmed förankrar individer sig i platsen och återinför historiska ideal. Då den patriarkala familjestrukturens upplösning påbörjades sökte människor nya vägar för gemenskap och traditioner och dessa förklarades med Guds vilja. I takt med hotbilderna dyker försvarsreaktioner upp²⁴.

Hoten om den patriarkala familjens upplösande är stor, enligt många fundamentalister och islamister. För att den patriarkatiska ideologin ska kunna utövas måste åskådningen genomsyra samhällsorganisationens olika instanser som till exempel politiken,

²² Castells 2000:20ff

²³ Ibid:79

²⁴ Ibid

juridiken och kulturen. Med patriarkat menas männens institutionella makt över kvinnor i samhället. Ideologin är utmanad genom att kvinnors arbete omvandlats och att kvinnors medvetande höjts. I farvattnet bakom dessa två processer vilar den informella ekonomin och globaliseringen²⁵. Utmaningen av patriarkatet är en stark mobiliserande faktor för fundamentalistiska grupper och den framkallar olika rörelser som inriktar sig på att få den patriarkala ordningen återställd. Fundamentalisterna menar att då den patriarkala strukturen faller samman kommer livet som de känner till att förändras. Med den patriarkala familjens kris menar Castell att den familjemodell som bygger på mäns auktoritära och stabila utövning över familjen håller på att förfalla²⁶.

Ur 1960-talets revolutionära rörelser föddes feminismen. Men det var inte förrän på 1970- och 1980-talen som feminismen fick fotfäste inom olika rörelser. Med feminismen utlöstes emellertid en chockvåg och effekterna av genusrelationerna blev synliga. Heterosexualliten ifrågasattes som norm och gayrörelsen växte sig starka i somliga områden. Nyckelorden för feminismens och gayrörelsens kamp kan sammanfattas med sexuell frigörelse, det vill säga sexualitet utanför institutionens ramar. Äktenskapets förbund ses av religiösa fundamentalister som heligt. Men då skilsmässor och separationer ökar blir modellen inte längre självklar. Och då hushållsstrukturer får ett större spektrum minskar förståelsen för det patriarkala systemet. Enföräldershushåll är ett exempel som bryter mot den patriarkala familjestrukturen. Andra fenomen som bidrar till "krisen" är utomäktenskapliga barn, kvinnors växande självständighet gällande reproduktionsmönstren, uppskjuten parbildning och singelkulturen²⁷.

De här faktorerna ovan har haft bidragande orsaker till varför traditionalisterna ansett att patriarkatet och den "trygga" värld som de levt i försvagats. Fundamentalisterna och islamister har velat hålla kvar den uråldriga sociala uppdelningen. De värnar om traditionen och lever sina liv efter Bibeln eller Koranen.

²⁵ Castells 2000:147

²⁶ Ibid:149ff

²⁷ Ibid

3 Islamism i USA

”Alla muslimer utgör en enda nation.”

Paragraf tio i den nya iranska författningen²⁸.

”Det är inte jag som kallar er vita för djävlar. Det är Gud som säger att ni är djävlar. Och det är ni faktiskt, inget tvivel om saken. Det finns ingen annan djävul någon annanstans. Ni är djävulen. Den enda som skapar ett helvete här på jorden. Jag påstår inte att det är ert fel, för ni är skapade sådana. Men jag tänker inte luras att tro att kärlek kan förbättra er. Ni är inget annat än djävlar i ordets sanna bemärkelse. Ärkefienden till jordens alla folk, den främste hataren, mördaren, lögnaren, fyllo, hemfridsstöraren, svinätaren. Ni är nummer ett.”

Louis Farrakhan²⁹

Vad är islamism? På arabiska betyder islam ett tillstånd för underkastelse och muslimer är de som underkastat sig Allah. Den islamska staten *al-dawla islamiyya* är byggd på *sharia*, den gudomliga lagen, och står över nationalstaten *al-dawlagawmiyya*. Islams värld är överordnad staterna och bör ses som en kollektiv enhet. Många anser att uppkomsten av islamistiska grupper i mellanöstern kan sammankopplas med exponering av globaliseringens förlopp. Det verkar som att orsaken bakom islamistiska rörelers framväxt är både misslyckanden från nationalstaten, som skapats för att föra igenom moderniseringens idéer, och rubbningar i de traditionella samfundet. Man kan påstå att den islamska identiteten rekonstruerats kring islamistiska rörelser som en respons eller opposition mot kapitalism, nationalism och socialism. Eftersom islam är ett tillstånd av underkastelse finns det de som anser att all islam är islamistisk. Men man kan säga att det finns två grenar av islamism; konservativ och radikal islamism³⁰. Den konservativa islamismen utgörs av till exempel den inriktning som Saudiarabiens kungahus står för och som följer en traditionell linje. Medan de radikala fundamentalisterna utförs av till exempel Irans och Syriens författningar, där man fritolkat islam.

²⁸ Castells 2000:31

²⁹ Louis Farrakhan efter Gardell 1998:12

³⁰ Castells 2000:28ff

I USA ser däremot islamismen litet annorlunda ut. Den bygger på att separera sig från övriga ”*mainstream*-samhället” som de vita byggt upp. Planerna för en svart separat stat har vuxit fram under 1900-talet. Detta presenteras med hjälp av ytterst duktiga retoriker som Malcolm X och Farrakhan. Man har byggt upp alternativa institutioner som ska förse svarta amerikaner med skolning, vård och säkerhet. Det är framförallt i NOI: s regi detta har utarbetats. Svarta i USA har genom islamismen många gånger samlats på grund av sitt ursprung och brödraskap har bildats som är starkare än släktband. De känner tillhörighet till varandra och då de förenas i samma land blir banden ännu starkare. I hela världen betraktas islam som ett universellt brödraskap som är oberoende av nationalstaterna eller hemländerna.

3.1 Svart amerikansk historia

Svarta människor kom till Amerika med slavhandeln, de såldes, köptes och tvingades dit. De rycktes bort från sin kultur, sina familjer och sitt sociala skyddsnet. I den nya världen sattes de i arbete som slavar och behandlades följdaktigen bedrövt. Deras liv var förstörda. De kommande generationerna upplevde misär och framtidsutsikterna var inte goda. De svartas problem har fortsatt då de egentligen inte känner tillhörighet någonstans.

Slavhandeln var affärer med ekonomiska avsikter. Det var en fråga om tillgång och efterfrågan och många släkter i Europa och Afrika tjänade stora pengar antingen som mellanhänder eller som initiativtagare. Det var en helt legitim affärsidé och kristendomen legitimerade rätten genom Bibeln. Under 1500-talet kom kristna förklaringar om varför svarta var just svarta. Det ansågs på den tiden som ett tecken på Guds fördömande. Tidigare användes handikappade och fattiga för att beskriva Guds vrede, men med handeln av svarta människor förändrades detta. Det stämde väl överens med kristendomens färgsymbolik. Svart var syndens färg och stod för ondska medan vit var oskuldens och det rena samvetets färg. Kristendomen legitimerade därmed slaveriet genom att tillskriva de svarta vars förfäder skulle vara Ham eller hans son Kanaan, som sades ha straffats av Gud med trädöms svarta färg. Kristendomen förändrades också under den tiden. Jesus hade tidigare kunnat avbildas med relativt mörk hy. Men med förändringen blev Jesus vit och blåögd och allt mer europeisk³¹.

Svarta ansågs inte som människor. De var av lägre ras och en blandning av best och människa. De räknades inte som individer utan som egendom och kunde köpas och säljas som boskap. Rättigheterna som konstitutionen medförde gällde ”naturligtvis” enbart vita

³¹ Gardell 1998:33f

människor och varken urinvånare eller svarta inkluderades i de rättigheterna³². I USA ansåg man att slaverna var barbarer av naturen och om de blev fria från sina vita välgörare skulle de gå tillbaka till det stadiet³³. Detta var troligen en del av upprinnelsen till institutionell rasism mot svarta.

I början av 1900-talet började afrikanska amerikaner aktivt formera islamistiska samfund i USA. För svarta amerikaner var detta en mycket svår tid och de saknade skydd från den federala regeringen emot diskriminering inom undervisning, sjukvård och på restauranger med flera³⁴. Responser mot diskriminering uppstod på olika platser runt om i USA och ur den ilska som uppstod uppkom flera amerikanska islamistiska grupper. Noble Drew Ali, grundare av *Moorish Science Temple*, verkade för att hålla det kulturella arvet levande och lade fram det förflutna. Detta skulle användas som ett sätt att knyta samman människor med ett gemensamt förflutet, en slags mobiliseringskraft. Människor fick vägledning, mat, kläder och moralundervisning. Ali byggde dessutom tempel i flera städer. Efter mordet på honom bildades två olika skolor; *Ahmadi Movement* och NOI. Ahmadi Movement lärde systematiskt ut islamsk lärdom och tillämpade arabiska studier. Men man kunde inte ta tag i orättvisor och den allt växande rasismen³⁵. NOI har däremot gjort detta, vilket kommer att beskrivas längre fram i uppsatsen.

Det finns och har funnits flertalet svarta religiösa nationalistiska rörelser i USA; *African Orthodox Church* (etiopier), *Moorish Science Temple* och *United Moors of America* (morer), *Ansaara Allah Community* och *Nubian Nation* (nubier), *American Muslim Mission* och NOI (bilalier), för att nämna några (Gardell 1998:43). Mellan de olika nationalistgrupperna finns skillnader. Man kan säga att det finns två grenar; en gren vill återföra de svarta till Afrika medan den andra grenen vill uppföra en nation inom landets gränser. Alexander Crummd (1819-1899) och Edward W Blyden (1832-1912) tillhörde anhängare av den första grenen och ansåg att svart framtid låg i ett enat kristnat och från kolonialismen befriat Afrika, rörelsen kallades *Back to Africa-rörelsen*³⁶. Men många generationer svarta betraktar Amerika som sitt hemland, varpå tendensen att bygga upp egna sociala institutioner och mångkulturell samexistens har ökat. Det uppstod en rörelse i Oklahoma 1889 som ville skapa en svart självständig stat inom USA:s gränser. Oklahoma var inte en amerikansk delstat då och tiotusentals svarta flyttade dit och 27 helsvarta städer

³² Gardell 1998:30f

³³ Ibid:36

³⁴ McCloud 1995:9f

³⁵ McCloud 1995:39f

³⁶ Gardell 1998:44

grundades. Drygt tjugo år senare framlades ett förslag att Oklahoma skulle inkluderas i den amerikanska unionen. Organisationer som *Negro Protective League* och *African American League* försökte stoppa inträdet i unionen, men misslyckades. År 1907 blev Oklahoma unionens 46:e delstat. Svarta och urbefolkningen som levde i harmoni med vita fick ingen rösträtt och skolor, restauranger och offentliga byggnader segregades³⁷.

Innan första världskriget var svart nationalism associerat med svarta intellektuella. Marcus Garvey (1897-1940) förändrade dock detta. Populisten och jamaicanen Garvey grundade en mer gräsrotsbaserad massrörelse. Rörelsen utgjorde senare en inspirationskälla till 1960-talets *Black Power*-rörelse, som i sin tur dagens svartnationalister associeras till. Garvey grundade 1914 *Universal Negro Improvement Association and African Communities Imperial League* (UNIA) för att förena världens svarta i en självständig stat med egen regering. Garvey ansåg det naivt att vädja till vita om frihet och rättvisa och lösningen blev därmed rassolidaritet. En idé om att "tillsammans är vi starka" växte fram, en känsla av tillhörighet. För att genomföra detta användes den medeltida romantiska bilden av Etiopien och en etiopisk nationell frihetsrörelse bildades³⁸.

Garvey arresterades 1922 för att ha sålt aktier trots att han visste om bolagets, *Black star line*-rederiet, dåliga finanser. Garvey utvisades 1927 till Jamaica där han återvände som hjälte. Han räknas av många grupper som företrädare till bland annat Moorish science temple och NOI³⁹.

Under 1930-talet utvecklades den svarta retoriken. Man talade om att gud själv anlände i Detroit för att skapa rättvisa. *Master Farad Muhammad* vandrade från dörr till dörr i gettot för att sprida sitt budskap. En av dem som tog till sig Muhammads budskap var Elijah Muhammed, senare ledare för den stora organisationen NOI. E. Muhammed hade flyttat med sin familj till Detroit för att arbeta. Men efter den stora depressionen förlorade han jobbet och tron på att tiderna skulle bli bättre. E. Muhammed såg inte Muhammad som profet utan som gud själv. Under flera års tid undervisade "gud" E. Muhammed och gjorde honom till sitt sändebud⁴⁰.

Tiderna var svåra för alla, inte minst för svarta. Det var svårt att få arbete och misären och problemen växte. Under mellankrigstiden och tiden för andra världskriget med efterspel förlorade många svarta hoppet om ett bättre liv. Många drevs till brottslighet, vilket

³⁷ Gardell 1998:45

³⁸ Ibid:46ff

³⁹ Ibid:50

⁴⁰ Ibid:54f

även hände E. Muhammed. I fängelset utvecklades NOI som rörelse. Fängelserna utgjorde även de största rekryteringsarenorna för nationen. Rörelsen växte sig stark snabbt, mest på grund av den retoriken som användes som talade till de missgynnade svarta⁴¹. E. Muhammed lockade många på grund av att han talade om frihet och en bättre framtid.

I slutet av 1940-talet rekryterades Malcolm X till nationen. Vid det tillfället avtjänade han ett fängelsestraff och träffade E. Muhammed i fängelset. Malcolm blev imponerad och följde honom. Malcolm som var retoriskt kunnig blev snabbt ett bra språkrör för nationen. Han hade karisma och passion och talade med ett språk som svarta kunde ta till sig. Han arbetade hårt för svartas rättigheter inom samhällets alla instanser. Malcolm var mer politiskt sinnad och tog kamp mot politikerna i Washington. Black Power-rörelsens uppkomst berodde mycket på Malcolms stöd. Det var på 1960-talet som Malcolm var mest aktiv ända till sin död 1965⁴². Malcolm X kommer att beskrivas mer ingående längre fram i uppsatsen.

I takt med den informationsteknologiska revolutionen i västvärlden på 1970-talet och framåt pånyttföddes islamska värderingar i respons till vad som hände i väst. I de muslimska länderna, främst i mellanöstern, inträffade en renässans av kulturella och religiösa ideologier som svar på den globala kapitalismen. Och det var inte bara i den här delen av världen som förändringar skedde. Alla muslimer är jämlika i sin underkastelse inför Allah och nationalstaten ansågs av många utgöra en källa till splittring. Sekulariserade muslimska samhällen måste därmed genomgå en återfödelse som baseras på *al-sinat al mustaqin* (den raka vägen). Denna väg formades efter gemenskapen som organiserades av profeten Muhammed i Medina. För att nå vägen kan det vara nödvändigt att ta till *jihad* (strid för islams sak) för att övervinna otrogna krafter. Muslimer likt kristna vill att guds lag ska råda över hela människosläktet och muslimer anser att det bör göras ett slut på skillnaderna mellan *Dar al-Islam* (den muslimska världen) och *Dar al-Harb* (den icke muslimska världen)⁴³.

På 1970- och 1980-talen var det på nytt de intellektuellas, tänkarnas idéer som skulle komma fram. Sayyid Qutb och Abdul Ala Maududi, från Egypten respektive Indien, återvände till de koranska studierna för vägledning. Religionen måste lämna den privata sfären som kolonisationismen hade reglerat den till och göra intrång i den publika sfären. Regeringar skulle godta islamska ideal och islam skulle utmana ideologier som kommunism och kapitalism. Detta togs emot på ett positivt sätt av många muslimer i USA⁴⁴. Man kan

⁴¹ Kepel 1997:23ff

⁴² McCloud 1995:35ff

⁴³ Castells 2000:27ff

⁴⁴ McCloud 1995:45ff

undra varför många identifierar sig med islam i öppna samhällen där individer har begränsad frihet och som bygger på nedärvd kultur som bestämmer den sociala identiteten. Det kan bero på att traditionen och stabiliteten inom en erkänd identitet, eller sökandet efter ett nytt kulturellt beteende, lockar. Det är inte heller helt omöjligt att detta ska ses som en respons mot kristendomen och dess historia. Identifikationen med Islam för amerikaner har inget att göra med nedärvd kultur utan snarare kommer det av fritt val⁴⁵. Att ta till sig dess genealogi kan också verka konstigt, men det har förmodligen att göra med slavhandeln och att många förlorade sin egen kulturella identitet och historia. Och eftersom det hela tiden har funnits en hierarki av värderingar av amerikansk rasism, som kommer från vit historia och kräver allmän identitet, är steget för dem som inte känner sig hemma inte långt borta från separatism⁴⁶. Det uppstod ett behov av kulturbildande, kulturbyggande och samhällsförändring bland svarta eftersom de förlorat mycket av sitt egna kulturella bagage i och med slavhandeln och dess efterverkningar. Att bygga gemenskap var något som NOI tog fasta på. I och med tillgänglighet av Koranen och kommentarerna kring den som producerades av Ahmadi samfundet, *Final Call* (NOI:s tidning) och broschyrer från *Islamic Mission Movement*, *Garvey Movement*, *Moorish Science Temple*, *African American Muslims* och NOI påbörjades en kulturell afrikansk formation (McCloud 1995:34). Svarta muslimer och NOI använde sig även av alternativa medier för att nå ut med sitt budskap såsom musik och film. I början av 1900-talet var det genom jazzmusikerna som budskapet fördes fram, medan i slutet av samma århundrade var det rapmusiker såsom Public enemy, Ice-T och Ice Cube som förde talan vidare. Spike Lee är nära vän med NOI och genom sina filmer, speciellt filmen *Malcolm X* från 1992, förs budskapet ut till hela världen⁴⁷. I filmen introducerades Malcolm X för den unga svarta befolkningen och resten av världen. Lee återaktiverade de muslimska betoningarna från Malcolm X sida, vilket i sin tur överskuggade hans roll som motståndare till statens olika system⁴⁸. Även sportstjärnor som Muhammed Ali, tidigare Cassius Clay, och Mike Tyson konverterade till islam och riktade uppmärksamhet mot religionen som helhet.

Svart Islam i USA är väldigt olik övriga världens islam, man kan säga att NOI fritolkat islam⁴⁹. Organisationen kommer att beskrivas närmare längre fram i kapitlet. NOI är

⁴⁵ Kepel 1997:4

⁴⁶ Ibid

⁴⁷ Ibid:4 och 11

⁴⁸ Ibid:11

⁴⁹ Gardell 1998:109

navet bland andra svarta organisationer som finns i storstadsslummen, som *Nubian Nation* och *Nation of Gods and Earths*⁵⁰.

I nästkommande avsnitt kommer flera av de större amerikanska islamistiska rörelserna och deras historia att beskrivas. Mest utrymme kommer NOI att få då den organisationen är förgrundsorganisationen och samlingsorganisationen för svart islamism.

3.2 Moorish Science Temple

Svarta i USA räknas ofta som andra klassens medborgare från och med slavhandeln till våra dagar. Efter amerikanska inbördeskriget skulle svarta bli fria och inkorporeras i samhället på alla sätt och vis och i alla instanser av samhället. Detta var ytterligare lögner från en pressad amerikanska regering. Uteslutandet av svarta ur politiken medförde att religionen fick ta över många av politikens funktioner. För de svarta, som väntade på Messias om framtidshopp, blev det allt mörkare. Detta gjorde att den svarta solidariteten växte och broderskaps- och systerskapsband uppstod som var lika hårt knutna som släktband. På 1910-talet bildades den muslimska organisationen *Moorish Holy Science Temple*, som innebar en brytning mot mainstream-samhället⁵¹. Rörelsen bildades av Noble Drew Ali 1913 i Newark, New Jersey, med byggandet av *Canaanite Temple*. Men efter interna stridigheter delades rörelsen i två läger; *Holy Moabite Temple of the World* och *Moorish Holy Temple of Science*. Efter ett par år ändrades namnet till *Moorish Science Temple of America* och vid den tiden hade tempel etablerats i flera andra städer som i till exempel Charlstown, West Virginia; Millwaukee, Wisconsin; Lansing och Detroit, Michigan; Philadelphia och Pittsburgh, Pennsylvania; Pine Bluff, Arkansas; Newark, New Jersey; Cleveland och Youngstown, Ohio; Richmond och Peterborough, Virginia och Baltimore, Maryland⁵².

Alis grupp framförde en nationalistisk respons till den rasism som präglade USA vid den tiden. Gruppen utvecklades i slaveriets farvatten och i takt med att svarta sökte sig norrut uppstod också fler tillfällen med konfrontation mellan olika människor. Detta var en tid då lynchning och stympling av svarta amerikaner ägde rum och det uppstod stor rädsla bland dem. På grund av rädslan behövdes allmänna byggnader som reträttposter och Moorish Science Temple of America upprättade tillflyktsorter där svarta kunde känna sig trygga. Där kunde de umgås och komma tillrätta utan att bekymra sig över rasproblemen. Ali och hans följeslagare införde islamistiska värderingar i många svartas liv som baserades på att hävda

⁵⁰ Gardell 1998:125

⁵¹ Kepel 1997:18ff

⁵² McCloud 1995:10f

sig mot nationalismen som rådde. Enkla koncept från Koranen inkorporerades som till exempel rättssystemet, kreationsteorin och frihetsbegreppet. Morernas undervisning bottnade i att ge svarta en nationalitet och uppmuntrande, dessutom var detta även ett sätt för svarta att få ”kontakt” med hemländerna i Afrika. I stället för att identifiera sig som undanstötta svarta amerikaner, negrer, kenyaner eller färgade skulle de identifiera sig som morer. Medlemmarna skulle dessutom vägra göra militärtjänstgöring⁵³.

Läs- och skrivkunnigheten var i början av 1900-talet låg och ännu mindre bland svarta. Ett mål för morerna var att uppmuntra till att kunna läsa och skriva och att bli informerade om kunskapshöjande ämnen som afrikansk historia, världsgeografi och matematik. För att kunna genomföra målen publicerades Moorish Science Temple många skrifter, däribland *Holy Koran of the Moorish Science Temple* (även kallad *Circle seven*). Circle seven publicerades av Ali för att hjälpa medlemmarna till kunskap om dem själva som moriska muslimer⁵⁴.

Moorish Science samfundet ansåg att alla afrikanska amerikaner hade förlorat sitt religiösa bagage i och med slaveriet. Morerna upprättade därmed ett religiöst alternativ som de ansåg gick tillbaka till rötterna i Afrika. Deras lärosatser om gud förutsedde att man hade en nationalitet, innan man kunde ta till sig guds budskap måste man ha en nationalitet. Morernas hemland, förklarade Ali, var Marocko⁵⁵. Medlemmarna lärde sig inte formella böner (*salat*), fastandet under ramadan (*sawm*), eller pilgrimsfärder till Mekka (*hajj*). Istället undervisades anhängarna i *community spirit*, hur man organiserar möten och hur man kan uppoffra sig för den goda sakens skull. Många identifierade Muhammed som profeten framför alla och Koranen som budskapet, men de hade ändå en egen profet i Drew Ali och en egen skrift i Circle seven⁵⁶.

Då Ali mördades 1920 var många ense att skulle reinkarneras. Det uppstod ett ställningskrig inom rörelsen då flera personer utgjorde sig för att vara Alis reinkarnation. John Givens-El, C Kirkman Bey och Wali Fard Muhammed utgjorde sig alla för att vara den dödes reinkarnation. Det uppstod splittring i de egna leden. Det sägs att det fanns 15 Moorish Science Temple just då och åtta följde Kirkman Bey, medan de övriga sju följde Givens-El⁵⁷. Wali Fard Muhammed gick ur rörelsen och grundade organisationen Nation of Islam.

⁵³ McCloud 1995:11f

⁵⁴ Ibid:13

⁵⁵ Ibid:14f

⁵⁶ Ibid:15

⁵⁷ Ibid:18

3.3 Nation of Islam

NOI grundades av svarte amerikanen Wali Fard Muhammed, men utvecklades med E. Muhammed som ledare. Den sistnämnde blev islamistiska Amerikas mediaprototyp i de olika afrikansk-amerikanska samhällena⁵⁸.

Organisationen bildades 1930 i Detroit under den stora depressionen. Det var väldigt stor arbetslöshet och många människor hade kommit till de nordliga delarna av landet årtionden tidigare för att arbeta vid industrierna. Det var under den här perioden som Wali Fard blev känd⁵⁹. Fard hette egentligen Wallace Fard och var född på Hawaii 1891. Han var sonen till en vit engelsman som emigrerat från Nya Zeeland och en maorisk kvinna. Fard flyttade från Hawaii till Kalifornien där han senare arresterades för bland annat knarkklängning och alkoholdestillering och fick tre år på San Quentin fängelset. Efter det begav han sig till Detroit, tog namnet Fard och kallade sig Messias⁶⁰. Han berättade om Afrikas kulturer och historia. Många lyssnade på honom och när han hade fått folkets förtroende framförde han budskapet. Budskapet var att för att kunna nå kulturell frälsning måste man leva sunt, vara snyggt klädd och ge upp sitt slavnamn. Restriktioner infördes således gällande mat, kläder och namn. Man skulle inte äta griskött, man skulle använda en viss typ av afrikanska kläder och man skulle ge upp sitt slavnamn för att få sitt muslimska namn⁶¹. I takt med att anhängarna blev fler upprättades *Temple of Islam* och *University of Islam*. Man gjorde motstånd mot den amerikanska nationaliteten och gjorde en egen flagga, en vit halvmåne och stjärna på röd bakgrund som omringades av orden *Jämlikhet, Rättvisa, Frihet* och *Islam*. Uppståndelsen väckte nyfikenhet i samhället och många anslöt sig till Fard. Många tog även avstånd från hans idéer och speciellt efter en händelse i början av 1930-talet var det många som inte ville ha med Fard att göra. Fards profetia, att offra fyra vita djävlar för att komma till Mecka, togs emot bokstavigt och 1932 mördades en individ under en voodoo ritual. Efter detta uppstod en splittring i rörelsens organisation och Fards högra hand, E. Muhammed, tog över⁶².

3.3.1 En nation tar form

Elijah Poole, senare Elijah Muhammed, föddes 1897 och kom till Detroit som yngling där han jobbade inom industrin. Efter den stora depressionen förlorade han jobbet. Han träffade Fard 1931 och fick ny styrka. Han ändrade Poole, som var hans slavnamn, till Muhammed, hans

⁵⁸ McCloud 1995:27

⁵⁹ Kepel 1997:15

⁶⁰ Ibid:18

⁶¹ Ibid:16

⁶² Ibid:17

muslimska namn, och blev utsedd till *Minister of the Nation of islam*. Efter Fards försvinnande 1934 tog E. Muhammed helt över. Då hade rörelsen åtta tusen medlemmar⁶³. E. Muhammed arresterades 1942 för vägran att inställa sig vid militärtjänstgöring och hölls fången till 1946. I fängelset fanns många svarta och fängelserna blev också den största rekryteringsarenan för svarta muslimer under 1900-talet⁶⁴. Malcolm X rekryterades till exempel i fängelset. NOI stod för radikal brytning mot samhällets normer och för återsocialisering. E. Muhammed systematiserade Fards doktrin i en bok, som fortfarande används av NOI idag, nämligen *The message of the blackman in America*. Det är en samling apokalyptiska texter med jordnära rubriker som till exempel *Submit to Allah and fear not* och *America is falling: her doom is sealed*. Texterna innehåller även skapelseberättelser och berättelser om det afrikanska folkets ursprung. De ansåg nämligen att afrikaner utgjorde ett folk och att originalmannen kom från Afrika. E. Muhammed skrev även om hur vita människor kom till världen och beskrev ingående hur de försökt ta makten över svarta genom alla tider, vilket kulminerade under slavhandeln⁶⁵. Matrestriktionerna som Fard pratade om fortsatte med E. Muhammed. Fläsk och alkohol var förbjudna för att dessa ansågs som huvudinstrument för vita att hålla svarta i beroende och tacksamhet till dem. De vitas plan, enligt E. Muhammed, var att göra så att unga svarta dör. Eftersom inte svarta har tillräckligt med arbete sitter de hemma och äter skräpmat, fet mat som är tänkt göra den svarta befolkningen fet och ohälsosam för att sedan dö i förtid⁶⁶. Därmed föreslog NOI att svarta skulle äta vegetarisk mat och det ultimata var ett intag per dag, i sådana fall ansågs man leva längre. Matrestriktionerna hade tre funktioner; att behandla det generella problemet med allmän ohälsa, att återgå till en mer traditionell identitet och självdisciplin i vardagslivet. Restriktionerna ledde till ett speciellt behov och därmed upprättade NOI affärer, restauranger, supermarkets och dessutom en bank. Dessa medförde ekonomisk tillväxt och konkurrerade med det övriga samhället⁶⁷.

Garvey hade en idé att bygga upp en separat svart infrastruktur, en tanke som E. Muhammed förde vidare. E. Muhammed skapade ett affärssamfund, byggde en moské och deklarerade för en finansiell uppbyggnad av det svarta USA. NOI skulle kunna råda över sig själv och skapade därmed en ekonomisk bas för att bli självförsörjande. Företag bildades inom jordbruks-, klädestillverknings- och speceriindustrin. NOI försörjde inte bara muslimer

⁶³ Kepel 1997:22f

⁶⁴ Ibid:23

⁶⁵ Ibid:24-29

⁶⁶ Ibid:29ff

⁶⁷ Ibid:31f

utan även ickemuslimska afrikanska amerikaner. Företagen var lukrativa och legitimerade på många sätt nationen. I och med företagen och dess hjälp för svarta skapades många arbetstillfällen för afrikanska amerikaner trots depressionen⁶⁸.

NOI växte fram ur sociala problem och fattigdomen bland svarta och det var inte märkligt att det hände under de förhållandena som rådde; ekonomisk kollaps, arbetslöshet, och aggressioner gentemot slaveriet och dess efterföljder⁶⁹. Muhammed styrde snabbt över ett ekonomiskt imperium som inkluderade tusentals tunnland jordbruksmark i sydstaterna och mellanvästern. Boskap föddes upp, mejeriprodukter tillverkades och man etablerade dessutom en transportskedja med flygplan och lastbilar. Självständighetssträvan symboliserades dessutom av en egen armé, *Fruit of Islam*⁷⁰. Inte nog med att man byggde upp ett " eget " samhälle, man upprättade dessutom ett rättsväsende med befogenheter att straffa medlemmar som begått orätt⁷¹.

E. Muhammed var Allahs speciella språkrör i USA för de så kallade negro. Med hjälp av sina medier och informationssystem grundlades en nation. De utgjorde en konkurrent till svart kristendom, och de ansågs inte vara ett hot mot den allmänna ordningen, tvärtom var det många som tyckte att de stod för uppriktighet och renlighet. Men i det vita samfundet fanns negativa reaktioner och journalister och FBI:s informatörer ansåg att NOI kunde vålla problem i framtiden⁷².

I åtminstone två sekel hade det funnits en idé att skapa en svart nation, både från afrikanska amerikaner och från europeiska amerikanska grupper. Många svarta och vita ville att de svarta skulle börja emigrera tillbaka till Afrika så fort som möjligt, men emigrationen uteblev, åtminstone för de stora massorna⁷³.

Med nationalistiska ideologier lade NOI fram sin agenda och kallade den *The Muslim program*⁷⁴. Innehållet handlade om jämlikhet, rättvisa, religionsfrihet och lika möjligheter inom alla instanser som vita, till exempel ville de ha lika möjligheter att skaffa jobb och att få undervisning. Dessutom skulle polisbrutalitet mot svarta upphöra. En av de lite mer extrema idéerna är att de vill att alla som har en förälder eller mor- eller farförälder som härstammar från slavar ska tillsammans få bilda en egen stat eller i alla fall få tillgång till eget område någonstans inom USA:s gränser eller någon annanstans. Ett annat extremt förslag är

⁶⁸ McCloud 1995:32f

⁶⁹ Ibid:34

⁷⁰ Gardell 1998:57

⁷¹ Ibid:136

⁷² McCloud 1995:28f

⁷³ Ibid:29f

⁷⁴ Ibid:30

att de anser att interracialt äktenskap borde förbjudas då de anser att inblandning av vita skapar framtida risker för förtryck⁷⁵. Men agendan gick ifrån litet av den traditionella islamistiska doktrinen och de "ortodoxa" muslimerna anklagade NOI för deras nymoderniteter och kallade det hädelse.

Malcolm X

Malcolm X föddes 1925 i Omaha och fick namnet Malcolm Little. Som liten hade han stora ambitioner att bli jurist, vilka slogs ned av en lärare. I och med detta blev Malcolm medveten om sin status. Efter skolan flyttade han till Boston och blev fascinerad av gettot i Roxbury, där han under ett par år flanerade som hallik och sysslade med droghandel, som så många andra svarta i gettot. Malcolm arresterades 1946 och fick fängelse i sex år. Då fick han kontakt med Allah och islam, vilket förändrade hans liv. I fängelset växte hatet mot det vita Amerika och kristendomen och genom NOI såg han frälsningen. Malcolm imponerades av E. Muhammed och blev god vän med honom. Han gav upp sitt slavnamn, Little, och använde X istället. Detta dels för att han fick vänta på sitt muslimska namn och dels för att det stod för ex-slav. Malcolm X (hans muslimska namn var El Hajj Mailk El Shabazz) influerades av två större rörelser, NOI och Moorish science temple, som båda avvisade kristendomen och vita människor. Båda grupperna var dessutom huvudsakligen religiösa och hade inte lika mycket politisk vikt som Garveys UNIA⁷⁶. Malcolm intog den politiska arenan och startade utvecklandet av islam via NOI Han ville att människor utanför nationen skulle se svarta som svarta objekt och inte bara objekt. För att förmedla gemenskap krävdes att en alternativ historia skulle bli hörd, som inte handlade om slaveriet⁷⁷. Malcolm hade karisma, var retoriskt skicklig och innehade organisatoriskt kunnande. Han var ett bra språkrör för NOI. Han fick rollen som vandrande predikare som skulle rekrytera människor till rörelsen. Malcolm och NOI:s nyckelord var separatism. De ville separera sig från det övriga samhället⁷⁸. Olikt Martin Luther King använde Malcolm hat mot hat i sin retorik. Ett exempel är att efter det att polisen dödat en NOI medlem i Los Angeles 1972 meddelade Malcolm att hämnd skulle tas. Och då ett Air France flygplan, som av Malcolm sades vara fullt av vita människor, störtade var detta enligt Malcolm ett bevis på Allahs vrede. Det bör tilläggas att kraschen inte var NOI:s verk⁷⁹. Malcolm förlöjligade dessutom Luther Kings ickevåldskampanj. Efter Kennedy mordet 1963 höll Malcolm ett tal till allmänheten där han uttryckte att han var

⁷⁵ McCloud 1995:30ff

⁷⁶ Cone 1995:418f

⁷⁷ McCloud 1995:35f

⁷⁸ Kepel 1997:34ff

⁷⁹ Ibid:37

”...happy when chickens come home to roost”, ett uttalande som upprörde många amerikaner. E. Muhammed var emot talet från början och tyckte inte att Malcolm skulle ha hållit det överhuvudtaget. Efter talet förbjöd E. Muhammed Malcolm att tala inför allmänheten för NOI:s vägnar. Malcolm var för nationsbyggandet som projekt men hade inte mycket för E. Muhammeds sätt att göra det⁸⁰. Malcolm blev irriterad och lämnade rörelsen och bildade *Muslim Mosque inc.*. Mellan E. Muhammed och Malcolm blossades sedan ett ordkrig upp där de baktalade varandra och konflikten dem emellan växte. Malcolm anklagade E. Muhammed för bland annat äktenskapsbrott, då flera av Muhammeds sekreterare blev gravida. Malcolm tystades ned och utslöts ur NOI. Malcolm avsåg sin radikala separatismideologi och istället för svart muslim tog han en ny identitet som ortodox muslim⁸¹. När Malcolm försvann från NOI miste de sin radikala bana och sitt mest karismatiska språkrör, men fortsatte sina idéer om omsocialiseringen och omislamiseringen. Med hjälp av sin ”armé”, FOI, som agerade poliser och beskyddare för rörelsens medlemmar, försökte man forma en nation inom nationen som skulle inkorporera svarta muslimer. Därmed ansågs E. Muhammeds dröm vara nära⁸².

Malcolm dog den 21 februari 1965. Han dödades förmodligen av NOI som hade fått nog av honom, men det bevisades aldrig. En medlem av NOI arresterades dock. Ironiskt nog dog Malcolm ett par månader innan President Johnson skrev på ”Voting rights bill”, med målet att uppmuntra svarta att öppet medverka inom politiken, som Malcolm kämpat för⁸³.

Black Power-rörelsen fortsatte Malcolms bana och önsknings, att se unga svarta involvera sig i en revolution mot den amerikanska socialiseringen. Black Power-rörelsens svarta pantrar var aktivister och var de mest extrema anhängarna till Malcolm. De var beväpnade och försvarade sitt område från polisvåld⁸⁴.

3.3.2 En nation förändras

Efter E. Muhammeds död tog sonen Wallace D. Muhammed makten i NOI. Under hans ledning förändrades rörelsen drastiskt. Han genomförde en snabb islamiseringsprocess där FOI avskaffades och företagen privatiserades. Den svarttraditionalistiska separatismen byttes ut mot en linje som hyllade USA och som även

⁸⁰ McCloud 1995:35f

⁸¹ Kepel 1997:40

⁸² Ibid:38ff

⁸³ Ibid:40f

⁸⁴ Ibid

inbjöd vita medlemmar⁸⁵. W. D. Muhammed hade nya idéer för rörelsen. Han ville inte göra distinktion mellan olika muslimer, och kallade därför inte muslimer för svarta respektive vita muslimer. Han hävde även andra doktriner inom rörelsens stadgar. W. D. Muhammed ville föra rörelsen mer mot islamsk ortodoxhet, och förändrade till exempel ramadan så att den inföll samtidigt med övriga världen. NOI:s egna flagga förkastades och W. D. Muhammed återinförde den amerikanska flaggan för rörelsen⁸⁶.

3.3.3 Nation of Islam idag

NOI som det en gång var, innan W. Muhammed styrde nationen, återuppstod 1977 med Louis Farrakhan⁸⁷. Louis Wallcott, senare Farrakhan, föddes 1933. Som yngling skaffade han sig hög utbildning och var musikalisk. Wallcott spelade bland annat på olika klubbar i Boston. Han konverterade till islam 1955 efter att ha träffat Malcolm X. Senare skrev han NOI:s inofficiella nationalsång, *A white man's heaven is a black man's hell*. Han skrev även en pjäs kallad *Orgena (a negro baklänges)*. Wallcott blev Louis X och fick senare sitt muslimska namn Abdul Haleem Farrakhan, men använde enbart det sista namnet. Han blev imam för *Boston Temple of the Nation of Islam*. Farrakhan allierades med Malcolm X och tog så småningom över efter honom som karismatisk ledare⁸⁸.

Det var under 1977 som Farrakhan öppet visade sitt missnöje med hur rörelsen styrdes. Det var visserligen inte bara Farrakhan som visade sitt missnöje, under samma år splittrades rörelsen och många predikare bildade egna grupper och svor lojalitet med Fards originalläror. Men det var bara Farrakhans grupp som överlevde. Farrakhan utropade sig själv som återuppstådd ledare för NOI 1981 i Chicago inför flera tusen åhörare klädda i organisationens traditionella uniformen av organisationen, som W. D. Muhammed hade förbjudit. Kvinnorna var klädda i vita slöjor, medan männen bar svarta kostymer. FOI rakade sina skallar och bar skräddarsydda svarta kostymer och fluga. Farrakhan påstod i talet att E. Muhammed hade blivit mördad ett par år tidigare genom en sammansvärjning som troddes involvera den amerikanska regeringen, judarna, de kristna men också araberna. De sistnämnda kallade han för hycklare och rasister. Araberna hade försökt köpa *The Messenger* genom att erbjuda millioner dollar för att hans läror skulle gå i linje med arabernas version av islam⁸⁹.

⁸⁵ Gardell 1998:67

⁸⁶ Kepel 1997:46f

⁸⁷ Gardell 1998:69

⁸⁸ Kepel 1997:45

⁸⁹ Ibid:48

Med 1970-talets postindustriella samhälle växte arbetslösheten och rasismen och många svarta hamnade i så kallade hypergetton. I hypergettona koncentrerades droger, social separation och brottslighet⁹⁰. Ekonomin förändrades i USA från industriell ekonomi, som kunde förmedla jobb till utbildade människor, till serviceekonomin, som bytte ut mycket av manskraft mot automatiserade robotar. I det gamla systemet hade människor tillgång till ett system av socialt skyddsnät och fackföreningar. Men med den nya ekonomin fick utbildade, många gånger unga svarta, svårt att få jobb. Detta var också en tid då globaliseringen blev allt starkare. Folket fick förlita sig på osäkra jobb, så kallade *MacJobs*, eller olika former av arbetslöshetsåtgärder med socialbidrag som största inkomstkälla. Dessutom fanns många jobb utanför innerstäderna, men då krävdes bil för att nå dit, något som de nyfattiga inte hade råd med. En slags virtuell fångsling uppstod⁹¹. Hela samhällsbilden rubbades i hypergettona. Skolor förvandlas till arenor för våld där få lärde sig någonting. Kyrkor lades ner och sekter uppstod. Men detta förändrades också familjestrukturen på grund av att fäderna var tvungna att försörja familjen och fick söka sig till andra platser. Folket var tvungna att försörja sig och droghandeln och prostitution var svaret för många. Genom gängen kunde detta organiseras på bästa sätt. Gängen växte därmed och erhöll således makt i gettona⁹². Gängen i de amerikanska städerna har vuxit fram ofantligt de senaste årtiondena. Under 1990-talet räknade man att 150 000 människor i enbart Los Angeles var aktiva i gängverksamhet. Det fanns då ungefär 1000 gäng i staden. Detta räknades som ett västamerikanskt fenomen till en början, men det har även spridits i östra delen av landet. År 1961 fanns gäng i 23 städer i USA, tjugo år senare hade siffran åttadubblats. Enligt Farrakhan dödar svarta i slummen med vapen som kommer från vita. Han menar att detta är en del av den stora konspirationen mot svarta. Mellan åren 1989 och 1995 turnerade Farrakhan bland svarta innerstadsområden i en kampanj att stoppa dödandet. Turnén kulminerade med miljonmannamarschen 1995. Hans idé var enkel: att förena gängen för att formera den ”gudomliga armén” och befria folket⁹³.

En av Farrakhans huvudidéer är att förena svarta i USA för en gemensam sak och gå emot de vitas förtryck. Ett exempel på hans auktoritet är hämtat från Los Angeles under 1992 då två gäng, *Crips* och *Bloods*, hade förvandlat gettot till slagfält i och med en uppgörelse/styrkedemonstration. NOI och Louis Farrakhans Kaliforniarepresentant, broder Aziz, skulle möta ledarna för de båda gängen och komma till en lösning. Mötet ägde rum i en

⁹⁰ Kepel 1997:43

⁹¹ Ibid:49f

⁹² Ibid:51

⁹³ Gardell 1998:125ff

moské i Los Angeles, trots kaos, och en vapenvila infördes. Detta bevisade att unga svarta amerikaner som slits mellan vrede och förtvivlan inte lyssnar på dem som lägger sig i deras affärer om vädjan inte kommer från NOI och Louis Farrakhan. Mötet i moskén visade även att gängledarna kunde respektera varandra då de möttes på neutralt område under samma flagga⁹⁴.

I början av 1990-talet ägde Rodney King händelsen rum. Fyra vita poliser misshandlade King svårt i Los Angeles, vilket videofilmades av en amatörfilmare. Misshandlingen fick således rasistiska övertoner i och med polisernas övervåld mot den svarta förbrytaren. King hade begått ett brott, vilket tonades ned, och misshandlingen var det som kom att ligga på allas näthinna och i folks minne. Rättegången som sedan ägde rum var ett skämt mot ett rättssystem i ett civiliserat samhälle och polismännen befriades. Detta ledde till uppror bland svarta i Los Angeles vilket krävde 58 dödsoffer, 2328 sårades och 16291 arresterades. Man räknade med förstörd egendom för upp emot en miljard dollar. Upproret spreds dessutom till andra storstäder; Atlanta, Seattle, Oakland, Philadelphia, Madison och ett flertal andra städer. Det skulle inte sluta förrän Rodney King själv gick ut i media och vädjade att våldet skulle upphöra. Farrakhan blev upprörd över Kings agerande och menade att King inte kunde avsluta vad han själv påbörjat⁹⁵. Det är en självklarhet att Farrakhan inte ville att våldet skulle stoppas, det ansågs förmodligen av honom som att revolutionen mot det vita samhället hade inletts. Men Farrakhan kunde i alla fall använda situationen för att finna stöd för sin idé om konspirationen från regeringens sida gentemot svarta. Han spred ryktet att det tunga artilleriet och nationalgardet som den federala regeringen disponerade bara var förvarningar om vad som skulle kunna hända i framtiden⁹⁶. Två av de största Los Angeles gängen, med sympatiserande gäng, slöt fred den femte maj 1992. Man ansåg att fienden inte var blå och röd, vilka är gängen Crisps och Bloods färger, utan vit. Detta oroade givetvis polismyndigheten som ansåg att gängen under muslimsk ledning planerade ett väpnat uppror. Los Angeles gängen som nu var förenade förde fram en kravlista för upprustning av innerstaden med sjukhus, kulturhus, träd och skolor. Man framförde att en förändring skulle ske och att det skulle finnas arbeten istället för socialbidrag. Man skulle även sätta stopp för droghandeln. Gängfreden spreds genom det svarta USA under 1993 och 1994⁹⁷.

⁹⁴ Kepel 1997:9

⁹⁵ Gardell 1998:128f

⁹⁶ Ibid:129

⁹⁷ Ibid:132

Fruit of Islam

Farrakhan reorganiserade även den svartmuslimska armén FOI som NOI:s försvarsstyrka⁹⁸. Under 1980-talet började den muslimska armén utvidga sin verksamhet. Både män och kvinnor rekryterades till armén. Soldater ur armén sattes in mot narkotikalangare och kriminella. De kunde även få uppdrag att eskortera pensionärer vid pensionsutbetalning. De kunde hyras som vakter vid konserter och liknande evenemang. Efterfrågan var stor, vilket ledde till att ett vaktbolag, *Nation of Islam Security Incorporated*, bildades. De vaktar hotell, byggnadsplatser, sportevenemang, musik evenemang och *Federal express*. Deras roll har därmed blivit viktig även för offentligägda institutioner i svarta bostadsområden⁹⁹. Ett exempel på detta är hämtat från Chicago från 1993. *Chicago Housing Authority* (CHA) hade svårt att få kontakt med Rockwell Gardens, ett bostadsområde i västra Chicago, som ansågs förlorat till gängen. Efter en fyra år lång poliskampanj och otaliga razzior senare, utan positiva resultat, skrev CHA kontrakt med NOI:s vaktbolag. Detta var ett område där drogerna kunde flöda fritt och där skottlossning hörde till vardagen. Muslimerna skänker numera en relativ trygghet i områden där våld och droger tagit över, det är något som står över deras rasmystik och antijudiska utspel¹⁰⁰.

NOI beskyddar svarta människor även i andra situationer. Vid skrivtillfället av den här uppsatsen äger rättegången mot Michael Jackson rum i Kalifornien. Jackson är åtalad för pedofili och till och från rättegången skyddas han av NOI:s soldater. Många menar att nationen är ute efter stjärnans pengar, medan de själva hävdar att de enbart vill hjälpa Jackson¹⁰¹.

Medier

NOI har på ett mycket smart sätt nått ut till den stora massan och kontroller ett antal olika medier. De sprider inte bara sitt budskap genom musiker, filmare, Final Call, utan också genom radio- och tv-predikningar. Final Call sprids med hjälp av kassetter och böcker, genom direktförsäljning via moskéer och genom postorderförsäljning (Gardell 1998:76).

En av de viktiga komponenterna till svart islams framgångar är hip hop-kulturens genomslag. Rapmusiken uppstod i Harlem och South Bronx under 1970-talet. Rötterna finns dock i African jave, soul, rap och bebop och genom afrikanska traditioner. Från början var det renodlad gatamusik, vilket utvecklades till en miljonindustri på bara tjugo år.

⁹⁸ Gardell 1998:75

⁹⁹ Ibid:138

¹⁰⁰ Ibid:139

¹⁰¹ Ur Sydsvenska dagbladet 2004-01-17:B6

Många rappare stöder NOI såsom Ice-T, Ice Cube, Public Enemy och Wu tang Clan, för att nämna några¹⁰². Den amerikanska rapmusikens budskap vidare. Ett exempel är Public Enemys skiva från 1988, *It takes a nation of millions to hold us back*, där de visar vördnad till Allah och hyllar NOI och Farrakhan. Den andra låten *Bring the noise*, karakteriserar en av gruppledammarnas tid i fängelset och lyder:

*”They’ve put me in jail because of my records
because they are selling, because a brother like me said
Farrakhan’s a prophet, and I think you should listen
to what he’s got to say to you, to what he’s telling you to do”*
Public Enemy¹⁰³

Ice-T och Ice Cube är andra musiker som också sprider rörelsens budskap vidare, där den föregående *Cop killer* och *Fuck the police* är två låtar med provocerande budskap¹⁰⁴.

Artisterna utgår från NOI:s texter och samplar tal från Farrakhan, E. Muhammed och Malcolm X. Hip hop-artister har uppträtt i samband med möten som anordnats av NOI. I musiken finns muslimska budskap om separation från den vite mannens värld, kamp mot djävulen, ekonomiska orättvisor, polisbrutalitet och vit rasism. De skanderar om drogfrihet, självrespekt och avstånd från kriminalitet¹⁰⁵. Nationen får genom musiken dels gratisreklam och dels ett ypperligt bra medium för att locka anhängare.

Självständighet

NOI kräver kompensation för århundraden av slavarbete. Därmed vill Farrakhan ha svart självständighet i en separat statsbildning, som ska ligga på mark avträdd av USA eller någon afrikansk stat¹⁰⁶.

Farrakhan vill vidare att nationen ska ta över ansvaret för den svarta befolkningen. Han undrar varför de amerikanska skattebetalarna ska behöva betala 18000 dollar per år per svart fånge och varför skattebetalarna ska tyngas av välfärdspolitiken riktade mot svarta. Nationen menar att de kan reformera det svarta folket och göra dem till produktiva medborgare¹⁰⁷.

¹⁰² Gardell 1998:142f)

¹⁰³ Public Enemy efter Kepel 1997:55

¹⁰⁴ Kepel 1997:55

¹⁰⁵ Gardell 1998:143

¹⁰⁶ Ibid:146

¹⁰⁷ Ibid:147

Idealstaten enligt Farrakhan, är auktoritär och korporativ, en svart enhetsstat med svart upplyst despoti. När den svarta enhetsstaten etablerats införs islamsk rättsordning med kroppsstraff eller dödsstraff för den som begår brott mot sina rasfränder. De grövsta brotten är stöld, våldtäkt, hustrumisshandel, otrohet, homosexualitet, pedofili, och att ingå rasblandade äktenskap. De har även en renlevnadsidé och all mat ska vara fri från kemiska tillsatser och vegetarisk kost rekommenderas. Medlemmarna ska klä sig anständigt och snyggt, vara drogfria och motionera regelbundet¹⁰⁸.

Det finns stora problem i USA och i dessa problem finns förklaringen till hur Farrakhan och NOI vuxit sig starka. Man kan säga att det finns två nationer i en nation, en vit och en svart, som är åtskilda, ojämlika och fientliga¹⁰⁹. NOI har en relativt moralkonservativ inställning som kan förenas med vita konservativa medelklassideal, vilket ter sig konstigt eftersom man dömt ut dessa människor på förhand inom rörelsen.

Familjen

NOI hyllar tillsammans med sina vita motsvarigheter gud, nationen och kärnfamiljen. De menar att USA:s minsta beståndsdel är kärnfamiljen, och är något att värna om. Genom familjerna föds nästa generation av medlemmar som kan gå i bräsch för nationell frigörelse¹¹⁰. Kinship är viktigt inte minst bland de uppsatta inom NOI. Farrakhans och E. Muhammeds familjer är släktingar genom giftermål. Två av Farrakhans döttrar, Donna och Maria, gifte sig med E. Muhammeds barn Alif Muhammed och hans brorson Wali Muhammed. Farrakhans tredje dotter Hanan Farrakhan gifte sig med E. Muhammeds son Kamal Muhammed¹¹¹. Kinship är även viktigt då det gäller vanliga kärnfamiljer. Många svarta kvinnor är ensamstående mödrar då fäderna många gånger arbetar långt från hemmen. En viktig del av rörelsens agenda rör familjerna och de menar att det är viktigt att hålla ihop familjerna för att skapa trygghet bland barnen så att de kan växa upp i ett tryggare samhälle. I och med att mycket förvärvsarbeten flyttats ut från storstädernas centrum får männen och kvinnorna söka arbete på annan ort. Ofta krävs det bil att ta sig någonstans i USA, vilket många svarta inte har råd med. Detta gör att de får pendla med bussar. Föräldrarna kommer därmed inte hem förrän sent om kvällarna, om de kommer hem överhuvudtaget. Ibland arbetar en del längre tider på annan ort och ser inte sin familj så ofta. Familjebilden blir vriden och barnen växer upp i ett otrött samhälle.

¹⁰⁸ Gardell 1998:147f

¹⁰⁹ Ibid:133

¹¹⁰ Ibid:136

¹¹¹ Gardell 1995:102

Politik

E. Muhammed var emot stödjandet av politiska kampanjer med ett fåtal undantag. Farrakhan ville dock stödja Jesse Jacksons Nomenationskampanj för det demokratiska partiet 1987/1988. FOI skulle skydda honom samtidigt som Farrakhan propagerade för att rörelsens medlemmar skulle rösta på Jackson. Men det uppstod sprickor i samarbetet mellan det demokratiska partiet och Jackson och de judiska valmanskåren¹¹². Detta upprörde Farrakhan som gick till motangrepp mot judarna och talade illa om dem till rörelsen. Nathan Perlmutter, ledare för *Anti-defamatin League of The B'nai B'rith*, liknade Farrakhan med Adolf Hitler, vilket Farrakhan nästan enbart blev stolt över och svarade i en radiointervju:

“Here the Jews don’t like Farrakhan, so they call him Hitler. Well, that’s a good name. Hitler was a very great man. He wasn’t great for me as a Black man, but he was a great German, and he rose Germany up from the ashes of her defeat... Now, I’m not proud of Hitler’s evils against Jewish people. Nut it’s a matter of record: He rose Germany up from nothing. Well, in a sense, you could say there’s a similarity in that we’re rising our people up from nothing”

Louis Farrakhan¹¹³

Uttalandet gjorde att Jackson var tvungen att gå skilda vägar från NOI. Farrakhan är en väldigt karismatisk person, som människor lyssnar till. Men han har många gånger gjort klumpiga uttalande som varit antisemitiska och rasistiska. Inte undra på att svarta politiker varit tvungna att ta avstånd från hans antisemitiska och rasistiska idéer. Vändpunkten kom 1993 då Farrakhan bland annat samtalade med Nelson Mandela, han deltog dessutom i det afrikanska toppmötet i Gabon. Han satt även i panelen för *Congressional Black Caucus* (CBC) som är en samorganisation för svarta kongressledamöter och tillsammans överlade de om landets rasproblematik. Efter mötet i Washington uppmanade Farrakhan att åhörarna skulle återvända hem och ta del i någon organisation som till exempel *Urban League*, *All-African People’s Revolutionary Party*, NOI med flera¹¹⁴.

Antisemitism

Farrakhan fortsatte sitt angrepp mot judarna och kallade judendomen för en ”gutter” religion, det vill säga rännstensreligion. Farrakhan påstod att judarna använt guds namn felaktigt. De

¹¹² Kepel 1997:57f

¹¹³ Louis Farrakhan efter Kepel 1997:59

¹¹⁴ Gardell 1998:139

handlade dessutom orätt i Israelikonflikten och menade överhuvudtaget att staten Israel var en laglös aktion som inte representerade guds vilja. Allting handlade om en konspiration mot muslimerna. Farrakhan höll många antijudiska tal och i samband med detta fick omvärldens muslimska ledare upp ögonen ordentligt för Farrakhan och vad han försökte uträtta¹¹⁵.

Förhållandet mellan svarta och judar i USA har inte alltid varit så spänt som under 1990-talet. Tidigare, under 1960-talet, ville båda grupperna integreras i det amerikanska ”mainstream-samhället”. De förde samma kamp mot det vita USA och kämpade mot rasism och anti-semitism. Men eftersom judarna uttryckte att de ledde samma kamp mot rättvisa blev många svarta irriterade och spänningen mellan grupperna uppstod. De svarta ansåg att det inte gick att jämföra varandras kamper i och med att judarna trots allt var många gånger affärsinnehavare, husägare och bankirer, medan svarta inte hade någonting alls. Black power-rörelsen ansåg det därför bättre att ta avstånd från judarna och ta egen kontroll över problemen och kampen mot orättvisorna. Antagonismen mellan svarta och judar eskalerade och antisemitism stod mot antisionism¹¹⁶.

En annan orsak till de svartas fientlighet gentemot judarna är att de anser att judarna tycker synd om sig själva för att judarna anser att judeförföljelserna och utrotningen under första hälften av 1900-talet är det största folkmordet genom tiderna. De svarta hävdar däremot att afrikaner utstått detta under sekel av slavhandel och imperialism. Farrakhan anser dessutom att judarna hade en aktiv del i slavhandeln som försäljare av svarta till slavskeppen¹¹⁷. I själva verket såldes många afrikaner av muslimer till slavskeppen, särskilt i västra Afrika.

3.4 Sammanfattning

Svarta muslimer i USA har utvecklat deras egen version av islam för att passa situationen då de är långt ifrån religionscentrumet i mellanöstern.

Under 1930-talet i Detroit karakteriserades rörelsen av extremister som försökte på ett radikalt sätt öka sprickan med det utomstående samhället med det ultimata målet att separera den svarta staten från det ”vita” USA. De glorifierade svart övermakt och demoniserade den vita mannen.

Svart islamism i USA har en relativt lång historia. Från Fards och E. Muhammeds läror har man kommit långt och numera kan man säga att svart islamism kan

¹¹⁵ Kepel 1997:59ff

¹¹⁶ Ibid:63ff

¹¹⁷ Ibid:67

sammanfattas med NOI. Nationen har gått i bräschen för inriktningen och de arbetar för den svarta separata staten. Självständighetssträvan är stor och man har byggt ett "eget" samhälle. Man äger banker, affärer, restauranger, skolor och har egna jordbruk. De arbetar mycket för gemenskap och att alla svarta ska kunna känna tillhörighet i ett land trots att det kulturella bagaget gått förlorat.

Islamisternas vrede över det amerikanska samhället bottnar i det sätt som svarta behandlats i USA under mer än hundra år. Man skyller på judarna för deras beskyllda delaktighet i slavhandeln som tog svarta till den nya världen. Man beskyller sedan de vita kristna amerikanerna för att systematiskt försökt utrota den svarta mannen. Man har en stark misstro mot etablissemang och statens alla myndigheter som utövar institutionell rasism.

Islamisterna i USA föraktar nationalstaten, världssamfundet, globaliseringen, modernisering och demokratin på grund av att de exkluderats från dessa. De menar att svarta inte har någon fördel av vare sig staten eller demokratin. De har blivit svikna genom hela deras historia i USA, vilket är djupt rotat, och därmed är det svårt att lita på till exempel staten.

De islamistiska rörelserna har alltid haft duktiga individer att tala för dem, retoriskt skickliga människor som E. Muhammed, Malcolm X och Farrakhan. De har inte bara krusat redan troende anhängare utan även utökat medlemsskaran. De har drivit igenom politiska beslut och även visat sin lojalitet mot svarta politiker.

NOI har många sympatisörer bland annat inom musik- och filmvärlden. Spike Lee och Ice-T är enbart ett par av dem som stödjer nationen öppet och som förmedlar deras budskap genom sina konstformer.

4 Kristen fundamentalism i USA

*“We used to think that if we stayed home and prayed it would be enough.
Well, we are fed up. We think it is time to put God back in government.”*

Eileen Ogintz¹¹⁸

Termen fundamentalism uppstod i USA på 1920-talet då en grupp protestantiska kristna gav ut broschyrer som kallades *The Fundamentals*. De handlade om den ondskefulla modernismen och riktades speciellt mot naturvetenskapen eftersom den sistnämnda gick emot Bibeln¹¹⁹. Från början var protestantiska fundamentalister präster, evangelister och teologer. De var personer som var involverade i samhällets alla nivåer och inte tänkare som stod utanför samhället¹²⁰.

Kristna fundamentalister utgår från moralen och värderingar ifrån Bibeln. De mest centrala fenomenen i den kristna läran är omvändelse, förlåtelse, frälsning och återfödelse¹²¹. De anser att sanna kristna är de som följer fundamentalistiska värderingar och ideal¹²². Fundamentalister framhåller många gånger sig själva som moraliska sändebud för det amerikanska sociala livets välbefinnande då de går emot droger, pornografi och spel (*betting*)¹²³. Fundamentalisterna kopplar samman personliga erfarenheter med samhällets erfarenheter och hamnar då i återuppbyggnaden av familjestrukturer. För dessa grupper är familjen samhällets centrala institution. Man kan säga att det är en bekräftelse på den patriarkala familjen som är förevigad och uttryckt av det heliga äktenskapet och patriarkatet. Därmed utesluts otrohet och skilsmässor och på detta sätt kan männen utöva auktoritet över kvinnorna¹²⁴. Frälsningen är garanterad då man följer bibelns läror.

Den patriarkala familjen utgör inte enbart en stabil grund för familjen socialt, utan också ekonomiskt. Om man som trogen kristen lärning blir frälst och sköter om familjen kommer också affärerna att gå bra. Men detta är förutsatt att inte staten lägger sig i den ekonomiska situationen. Gud sörjer ekonomiskt för dem som är godtrogna kristna för att de måste tänka på familjen. Kristna fundamentalisters värsta fiender är de som inte sympatiserar

¹¹⁸ Eileen Ogintz efter Moen 1992:75

¹¹⁹ Stratton Hawley 1999:3

¹²⁰ Antoun 2001:24

¹²¹ Castells 2000:36

¹²² Barr 1977:1

¹²³ Marty 1987:291

¹²⁴ Castells 2000:36f

med deras doktriner, som till exempel feminister och homosexuella. Dessa båda grupper utgör nämligen hot mot den patriarkala familjens struktur. Många kristna fundamentalister är militanta abortmotståndare och anser att till exempel feminister undergräver de kristna värderingarna¹²⁵. Staten utgör också en fiende då den har en aktiv roll i förstörandet av den familjära situationen som fundamentalisterna förespråkar. Den religiösa högern har upprättat syndaböcker för samhällets förfall och skyller på homosexuella, invandrare, arbetande kvinnor och fattiga människor¹²⁶.

Den kristna fundamentalismen i USA har sitt starkaste fotfäste bland förortsborna i södra Kalifornien och i den nya södern i vad som kallas för bibelbältet som sträcker sig från Virginia till södra Kalifornien. Här formas och frodas rurala värderingar i urbana samhällen¹²⁷. I mitten av 1980-talet räknade man med att ungefär 58 miljoner människor i USA betecknade sig som fundamentalister¹²⁸.

Fundamentalisternas syfte är att bygga både individuell och social identitet med hjälp av visioner av historien för att sedan forma en utopisk framtid, detta för att komma till bukt med den outhärdliga samtiden. De mest direkta hotkällorna för fundamentalisterna verkar vara hotet om den patriarkala krisen och hotet från globaliseringen¹²⁹. Nutidens nyskapade världsordning innebär en hotfull osäkerhet över USA och kontrollen över nationen. Den kristna fundamentalismen har nuförtiden en del återkommande teman. Många av dessa grupper anser att USA inte längre styrs av den egna nationalstaten, utan att en världsregering tar besluten om deras framtid och hela världens vad det beträffar. Den federala regeringen är ingalunda oskyldig utan rättare sagt medskyldig i utvecklingen. Förenta nationerna, Internationella valutafonden, Världshandelsorganisationen och flera andra internationella organisationer anses alla ha en negativ roll över hela världen, enligt de kristna fundamentalisterna. I en del eskatologiska skrifter sammankopplas världsregeringen med djävulen eller antikrist. Symboler som till exempel mikrochips är fiendens symboler som anses leda till harmageddon, tidens slut. Uppbyggnaden av den kristna identiteten kan vara ett försök att ta tillbaka kontrollen över det sociala livet i hela landet¹³⁰.

Den andra viktiga källan till kristen fundamentalism bottnar i 1980- och 1990-talens reaktion mot hotet om uppbrotten från den patriarkala familjen, som utgick från 1960-

¹²⁵ Castells 2000:37f

¹²⁶ Richards 1999:238

¹²⁷ Castells 2000:39

¹²⁸ Kepel 1993:124f

¹²⁹ Castells 2000:39

¹³⁰ Ibid:40

och 1970-talens omvälvning i samhället. Dessa revolter uttrycktes med gayrörelsen, kvinnorörelsen, den lesbiska rörelsen, med flera. Den patriarkala krisen sträcker sig långt utanför den ideologiska striden. Krisindikationer som ökandet av till exempel skilsmässor, separationer, utomäktenskapliga barn, singellivsstilar och homosexuella par och minskandet av den patriarkala familjens auktoritet lamslår de kristnas värderingar och uppfattningar om världen¹³¹. Därför finns det en stark tro på att införa gamla kristna ideal, att leva efter Guds alla regler.

Nationalism hävdas mot det främmande. I USA finns en stark nationell identitet och många amerikaner är väldigt patriotiska. Ofta brukar det vara religiös-, etnisk-, territoriell- eller språklig homogenitet som orsakar patriotism. Men USA är en av de mest heterogena nationerna i världen och här hävdas patriotismen genom gemensamma erfarenheter¹³². I samma mening som man pratar om patriotism använder man uttryck som amerikanismen och den amerikanska drömmen, på ett sätt som för tankarna mot en drömbild. Men föreställningarna om amerikanismen och den amerikanska drömmen är något annat än verkligheten. Amerikanismen står egentligen för frihet och jämlikhet oavsett kön, klass eller ras. Det är en kulturell konstruktion och bygger på en dröm inte verklighet. De har sina profeter; George Washington, Thomas Jefferson, James Madison och Benjamin Franklin. Det har martyrer som Abraham Lincoln och John F Kennedy. Deras heliga händelser är *Boston Tea Party* och självständighetsförklaringen. Vallfärdsorter som *Lincoln Memorial* och Gettysburg besöks av ofantliga mängder amerikanska turister årligen. Deras heliga högtider är *Independence day*, *Memorial day* och *Veterans day*¹³³. De har heliga symboler som frihetsgudinnan, vita huset och den amerikanska flaggan. Verkligheten ser inte likadan ut som den amerikanska utopin. Verkligheten är orättvis mellan vita och svarta, rika och fattiga och mellan män och kvinnor.

Många fundamentalister är omåttligt patriotiska. De talar om Amerika som om det vore en utopi och därför borde de inte tycka illa om nationalstaten. Detta förklaras med att det inte är Amerika som styr nationalstaten längre, det är det onda världsamfundet som har makten. Staten är visserligen inte oskyldig, den har ju låtit detta hända.

Man kan dela upp den kristna fundamentalismen i två huvudgrenar; en som utgörs av fredliga evangelister och en som utgörs av identitetskristna rasradikaler som ibland även är militanta. Den första grenen inkorporerar grupper som *Moral Majority* och *American*

¹³¹ Castells 2000:40

¹³² Ibid:41ff)

¹³³ Gardell 1998:39f

Coalition for Traditional Values, medan den andra grenen mobiliserar *Ku Klux Klan* och *Michigan Militia*. I huvudsak har de samma idéer men de har olika strategier för att nå dit.

4.1 Historik

Sociala rörelser följer oftast samhällsutvecklingen i stort vilket även är sant för fundamentalisterna. Men olikt andra sociala rörelser är orostider länkade till tillväxt för fundamentalister. Man kan tänka att då problem uppstår intensifieras kampen mellan den sekulariserade och den sakrala världen. Det som inte vetenskaperna kan förklara lämnas i guds händer för många. Det här inte en modern företeelse utan genomsyrar hela fundamentalismens historia i USA.

4.1.1 Industrialiseringen

Efter det amerikanska inbördeskriget (1861-1865) satte industrialiseringen i gång på allvar i USA. De nordliga staterna upplevde en övergång från agrart samhälle till det urbana industrisamhället. Samma utveckling skedde däremot inte i jordbruksbygderna i södern och som resultat bildades en ny klyfta mellan land och stad och mellan norr och söder¹³⁴.

Det sena 1800-tals samhället var oroligt utformat. Goda tider och depressioner gick om vart annat. Vetenskap och tron på förnuftet var den nya tidens normer och många förlorade tron på Gud. Religionen var tvungen att rationaliseras för att folk skulle förlita sig på den. I och med detta uppstod en klyfta inom den protestantiska kristendomen, mellan de som trodde på utveckling och förändring och de som höll fast vid traditionerna. Liberalerna var öppna för moderna vetenskapliga teorier som Darwins utvecklingslära. Traditionalisterna såg däremot inte förnuftet i kristendomens historia eller i Bibeln. Konflikter mellan de båda inriktningarna uppstod. Liberalerna anklagade traditionalisterna för att inte tolka Bibeln mer kritiskt, medan traditionalisterna anklagade liberalerna för ateister¹³⁵.

Mobiliseringen mot bibelkritiken tog fart i slutet av 1800-talet och väckelsepredikanten Dwight Moody (1837-1899) grundade Bibelinstitutet i Chicago. Moody brukar räknas som den amerikanska fundamentalismens fader. Hans intresse låg i själarnas frälsning och var en premillennialist som trodde att tidens gudlösa tro skulle förgöra världen¹³⁶.

För att motverka bibelkritiker grundades 1908 *Bible College* i Los Angeles av oljemiljonärerna Lyman och Milton Stewart. Det hade som uppgift att utbilda de trogna

¹³⁴ Armstrong 2000:173f

¹³⁵ Ibid:176ff

¹³⁶ Ibid:182

kristna i de centrala doktrinerna inom kristendomen. Mellan 1910-1915 gav de ut en serie böcker, tolv stycken, med titeln *The fundamentals*. Artiklarna skrevs av konservativa teologer. De behandlade främst läran av treenigheten och avvisade bibelkritiken. Tre miljoner exemplar trycktes och gavs ut gratis till alla pastorer, professorer och teologstuderter i USA¹³⁷.

Invandring

Till de industrialiserande städerna i norr kom en massiv invandring och immigration. Tidigare var vita anglosaxiska protestanter i majoritet i USA, men med immigrationen kom ”de andra”; katoliker, judar, östeuropéer och utomeuropéer. Efter andra världskriget försvann det antijudiska regelverket och judiska invandrare välkomnades av de flesta. Det finns fortfarande problem för invandrare som sydamerikaner, syd- och östasiater och muslimer. Det fanns en hel del hinder för invandrare från Kina och Japan tidigare, vilket togs bort på 1940-talet. Men det var inte förrän 1965 som invandringslagstiftningen som uppmuntrade nord- och västeuropeisk invandring avskaffades. Detta medförde ökad invandring från utomeuropeiska länder¹³⁸.

Efter det uppstod paranoida konspirationsteorier som präglade moderniseringens motstånd. De amerikanska protestanterna ogillade katoliker, frimurare och mormoner och paranoian mot sammansvärjningar växte. På 1920-talet i USA riktades misstankar om konspirationer mot judarna. Detta var en process av mer modern rasism som uppstod i Europa redan under tidigt 1900-tal. De kristna protestanterna i USA trodde inte att judarna kunde förbättras eller kontrolleras. Judarna blev symboler för moderniseringens åkommor och då de flyttade till samma områden som kristna och fick ekonomiska framgångar ansågs det av många kristna att systemet fallit samman¹³⁹.

4.1.2 Moderniseringen

I slutet av 1800-talet och början av 1900-talet mobiliserade flertalet europeiska stater för krig om dominans. Men USA, som var mer religiöst sinnat, lockades först inte till arenan. Istället växte drömmen om ett krig mellan Gud och satan som skulle störta dagens samhälle, så att en uppbyggnad av ett ärligare och bättre samhälle kunde växa fram. Undergång, harmageddon, användes flitigt inom premillienarismens retorik. Detta var en ideologi som talade för att Jesus skulle återvända till jorden och bygga upp sitt tusenårsrike. En av förespråkarna för ideologin var John Nelson Darby (1800-1882). Han lockade många anhängare runt om i USA.

¹³⁷ Armstrong 2000:212

¹³⁸ Gardell 1998:41

¹³⁹ Armstrong 2000:184

Han tolkade Bibeln bokstavligt och trodde inte på symboliken. Premillennialisterna trodde att undergången var nära och Antikrist skulle regera världen tills Jesus kom tillbaka för att rädda den samma undan ondskan. De trogna kristna skulle då tas upp i himlen och de var de enda som skulle klara av harmagmeddon¹⁴⁰.

Första världskriget (1914-1918) visade en självdestruktiv sida av mänskligheten, mycket på grund av moderniseringen och de vapnen som kunde framställas. Människor och marknader föll under depression och många ansåg att ideologin inte längre fungerade. Sökandet efter en modern tro var svårt. Protestanterna i USA arbetade fram "det sociala evangeliet" för att lägga fram heligheten för städerna och fabriker som ansågs sakna Gud. Man försökte återgå till profeternas och Jesus grundläggande lärosatser¹⁴¹.

Efter första världskriget ansåg premillenniska apokalyptstroende att krigets fasa och offer betydde att slutet var nära. De ansåg att uppenbarelsebokens profetior höll på att slå in. Deras teorier baserades inte bara på kriget utan även på andra fenomen som Balfourdeklarationen (1917) och Bolsjevikrevolutionen (1917). Balfourdeklarationen var stödet om skapandet av ett judiskt Palestina medan Bolsjevikrevolutionen, även kallad Oktoberrevolutionen, var den Leninledda kommunistiska revolutionen i Ryssland. Även bildandet av *Nationernas Förbund* (NF) ansågs som en klar uppfyllelse av uppenbarelseboken 16:14, det vill säga romarrikets återuppståndelse som leddes av Antikrist. Främlingsfientlighet riktades mot kommunister, bibelkritiska och katoliker som drog med sig inflytande från den gamla världen. Demokratin skymfades också och även den ansågs vara djävulens styre. Splittringen mellan liberalerna och konservativa blev allt djupare. De konservativa anklagade liberalerna för att stå i förbund med tyskarna och att de var hedningar som förenklade kristendomen eftersom de inte tolkade Bibeln bokstavligt. Liberalerna i sin tur anklagade de konservativa för att fördärva kristendomen. Mormonerna, Frälsningsarmén, Kristi lärjungar och Pingstvännen med flera, övergick till fundamentalisterna¹⁴².

På ett sätt är fundamentalister offer för moderniseringen, som försöker försvara den gamla traditionen. Men på ett annat sätt är de mer aktiva och intoleranta och som konfronterar de som talar om frihet, upplysning och framsteg¹⁴³. Mycket av resonemangen har sin beskärda del av dubbelmoral inbyggt. Samtidigt som man vill ha frihet undan den modernistiska staten har man värderingar kvar från den gamla statsförfattningen som strävade

¹⁴⁰ Armstrong 2000:174f

¹⁴¹ Ibid:208ff

¹⁴² Ibid:212-216

¹⁴³ Riesebrodt 1990:11

efter modernisering. Det här var en kritik mot modernismen som förnekar att det finns fundamentala sanningar. De amerikanska protestanterna ogillade att experter, såsom vetenskapsmän, ansåg sig vara de enda som förstod hur det nutida samhället fungerade.

Evolutionen

Många fundamentalister avskydde darwinismen och inriktningen ansågs indirekt ligga bakom första världskriget. Eftersom fundamentalisterna var motståndare till vetenskapen och intellektuell frihet ansåg man även att darwinismen var skadlig för moralen¹⁴⁴. Man kan säga att ideologin var bakåtsträvande och traditionell. Skolorna skulle inte få undervisa utifrån Darwins läror utan man skulle, som man alltid gjort, basera undervisningen på Bibeln. Den för fundamentalisterna, heliga boken, var för dem inte bara kunskapskällan utan även den moraliska författningen. Därmed behövdes inga andra källor, de ansågs ändå bara överflödiga och felaktiga.

4.1.3 Motkulturen

I 1900-talets första del bildades en motkultur mot det rådande samhället. De drog sig tillbaka från den offentliga arenan och grodde sig starka på mer lokala scener. 1930 fanns minst femtio fundamentala bibelcollege i USA. Det fanns tidnings- och eterimperier. Under 1950-talet ersatte intåget av televisionen och teleevangelisterna de äldre väckelsepredikanterna. Fundamentalister byggde upp osynliga nätverk över större delarna av USA¹⁴⁵. Men de fanns fortfarande i samhällets periferi. Detta var en stor förändring för dem, efter att ha varit en central grundplåt i samhället fick de nu operera i samhällets kulisser. Många fundamentalister kände sig hotade och en av dem var Gerard Winrod, grundaren av *Defenders of the Christian faith*. De bekämpade evolutionsläran på 1920-talet och på 1930-talet reste Winrod runt i Nazityskland för att vidga sina vyer. Han kom hem och började predika om det judiska hotet. Han representerade en grupp patrioter och försvarade den amerikanska livsstilen till vilket pris som helst. De ansåg dessutom att kommunismen var farlig och kunde se sammansvärjningar mot *the American way* överallt. Enligt dem var konspirationer mestadels adresserade från kommunister, den liberala pressen, lärare med vänstersympatier och Högsta domstolens ledamöter. Winrod och hans följe trodde att alla dessa konspirerade för att göra USA så ”rött” som möjligt¹⁴⁶.

¹⁴⁴ Armstrong 2000:217ff

¹⁴⁵ Ibid:261

¹⁴⁶ Ibid:262

Efter mellankrigstiden delades USA på nytt in i två områden; det norra industrialiserade och mer moderniserade och det södra med mer rurala områden med föråldrad samhällsorganisation. I södern etablerades fundamentalismen och många nya anhängare tillkom¹⁴⁷.

Under 1940-1950-talen var fundamentalismen en vredesreligion och deras förargelse rotades i oro och fruktan för det de inte kände till. Grupper som *Christian Crusade*, *League of America* och *Christian Anti-communism Crusade* dök upp på 1950-talet i USA¹⁴⁸. De kritiserade kommunismen, judarna och moderniseringen.

Sedan andra världskriget har USA successivt försökt avveckla den institutionaliserade rasismen mot svarta i landet. Även om det tar fruktansvärt lång tid har detta påbörjats. Detta scenario tolkas inte på ett positivt sätt av anhängare till den vita rasideologin. David Lane, den ariske revolutionisten, anser att det vita folket håller på att utrotas. Lane anser att en latent konspiration föreligger från USA:s sida. Landets regering har dessutom inlett ett omfattande folkmord på den amerikanska rasen för att stärka sin globala makt, anser Lane och hans anhängare. Föreställningen ovan är en av den vita motkulturens största argument för den vita rasen, vilken egentligen enbart visar att vit maktställning i USA försvagats ofantligt¹⁴⁹. I mitten av 1960-talet ändrades lagstiftningen som tidigare begränsat utomeuropeisk invandring och på ett par årtionden förändrades antalet vita människor från att utgjort 90 procent av invånarantalet i USA till 74 procent. Detta är en av orsakerna varför vita rasideologier växt sig starka under den senare delen av 1900-talet. En av den vita rasideologins stora namn David Lane ser ett systematiskt folkmord på den ariska rasen i USA och detta menar han är en av de stora konspirationerna från statens sida. Lane avtjänar nu ett tvåhundraårigt fängelsestraff för sitt engagemang i *Bruder Schweigen*, en underjordisk gerillagrupp¹⁵⁰.

På 1960-talet skakades det amerikanska samhället av den sexuella frigörelsen. Lika rättigheter oavsett kön och hudfärg var revolutionära idéer som var sprungna ur 1960-talets livssyn¹⁵¹, vilka sågs som hot av protestantiska fundamentalister. De såg den växande sekulära humanismen som ett stort hot mot deras bild av Amerika. Den sekulära humanismen ansågs vara en social kraft, bildad genom ateism och evolutionstänkandet och var en

¹⁴⁷ Kepel 1993:127

¹⁴⁸ Bruce 2000:70

¹⁴⁹ Gardell 1998:14f

¹⁵⁰ Ibid:14f

¹⁵¹ Armstrong 2000:320

omoralisk väg att vandra¹⁵². Den sexuella revolutionen bidrog till den omoraliska banan med promiskuöshet, pornografi och feminism. 1970-talet var på många sätt en omvälvande tid i USA och det var då studentradikalismen intog många hjärtan. Anti-Vietnamdemonstrationer hölls, den sexuella frigörelsen spred sig över landet och det beryktade p-pillret gjorde sitt intåg i människors liv. Det fanns dessutom en ny öppenhet mot homosexualitet. De liberala kristna och ateisterna utfärdade ett större gap mellan kyrkan och staten¹⁵³. Hoppet för fundamentalisterna och restaurerandet av hegemonin stod till Jerry Falwell och Moral Majority rörelsen som startades 1979¹⁵⁴.

Moderniseringen kom i gång på allvar i södern under 1970-talet. Tidigare hade det inte funnits något behov av fundamentalism då den liberala kyrkan inte hade fäste. Men med inflyttning från norr ställdes söderns ideologier mot de nordliga mer sekulariserade tankarna. De nyinflyttade tog med sig nordliga värderingar och mer liberala synvinklar. Upprättandet av college i södern förändrade synen för många¹⁵⁵.

Staten förbjöd bibelläsning i statliga skolor och många fundamentalister kände sig kränkta av staten som ansågs förtala familjens helgd. Andra fenomen i samhället som stod emot de kristna värderingarna var till exempel att konstitutionen ändrades så att kvinnor hade lika rätt till arbete som män. Detta ansågs av de konservativa stå i strid med Bibeln där kvinnans plats var i hemmet. De homosexuella fick också utvidgade rättigheter och yttrandefrihet och aborter legaliserades¹⁵⁶. Den allt växande feminismen var ett problem för de konservativa kristna. Man måste komma ihåg att även om feminismen kritiserats av fundamentalisterna ingår kvinnor i de här grupperna och är högt beaktade¹⁵⁷. Man bör därmed inte se dem som kvinnohatare, de sörjer väldigt passionerat för familjen. I traditionella religiösa grupper kan kvinnor inneha starka positioner inom den privata sfären som många gånger överstiger maktgraden för kvinnor i sekulära och moderna alternativ. Man kan inte heller påstå att det kämpas strider mellan kvinnor och fundamentalism¹⁵⁸.

Under 1970-talet var USA under stor ekonomisk och social press. Inflation och arbetslöshet hägrade och fundamentalisterna lade all skuld på det fördelningssystem som regeringarna Kennedy och Johnson skapade under 1960-talet. Fundamentalisterna riktade mycket av skulden mot de liberala. De liberala hade mellan 1960- och 1980-talet lovat göra

¹⁵² Sivan 1995:13

¹⁵³ Bruce 2000:70

¹⁵⁴ Sivan 1995:14

¹⁵⁵ Armstrong 2000:321f

¹⁵⁶ Ibid:322f

¹⁵⁷ Stratton Hawley 1999:5

¹⁵⁸ Ibid:6

slut på kriminaliteten och fattigdomen och de skulle även rusta upp landets sociala system, men misslyckades fatalt. Falwell menar att det var de fattiga vita som inte hjälptes av de sociala hjälpprogrammen utan bara svarta i gettot. Liberalerna stiftade nya lagar och byråkratiska författningar, vilka även enligt fundamentalisterna berövade amerikanerna på frihet. Liberalismen innebär även en stor frihet i etiska frågor gällande abort, pornografi och homosexualitet. Detta var vilka liberalismen för, men fundamentalisterna såg det som djävulens verk. Fundamentalisterna anser att dessa undergräver familjen som är det centrala för fundamentalisterna¹⁵⁹. Detta är en av många paradoxala företeelser inom fundamentalismen, samtidigt som de menar att amerikanernas frihet är hämmad av regeringens olika åtgärder kan man inte tolerera oliktankande speciellt inom familjestrukturen.

Fler och fler barn gick i kristna skolor i södern, som undervisade med kristna perspektiv¹⁶⁰. Kristna fundamentalister försökte komma med i skolstyrelser för att kunna styra undervisningen, censurera sexualundervisningen och införa bibliska perspektiv i undervisningen¹⁶¹. Många grenar av fundamentalister gick samman och splittringen upphörde¹⁶² och *New Christian Right rörelsen* (NCR) bildades.

4.2 New Christian Right

NCR växte fram i USA i början av 1980-talet som en nationell rörelse som samlade teleevangelister, utstötta lekmän och lobbyister till tre nationella organ; *Christian Voice*, *Religious Roundtable* och *Moral Majority*. De här grupperna utmanade staten och sekulära principer¹⁶³.

Den religiösa högern hade många fördelar i början av deras verksamheter. De hade tillgång till massmedia genom teleevangelisterna och deras postlistor och de använde sig av redan existerande nätverk av konservativa protestantiska pastorer.

4.2.1 Teleevangelisterna

Teleevangelisterna fortsatte att marknadsföra sig och tjänade stora summor pengar. Många såg detta som att Gud var svaret på den ekonomiska krisen i landet. En av föregångarna till industrin var Jerry Falwell, som gjorde utsändningar under 1960- och 1970-talen, vilka nådde

¹⁵⁹ Kepel 1993:158

¹⁶⁰ Armstrong 2000:323

¹⁶¹ Freedman 1999:181

¹⁶² Armstrong 2000:323

¹⁶³ Moen 1992:75

40 procent av alla amerikanska hushåll. Detta gjordes från Lynchburg i Virginia och där skapades ett alternativt samhälle med skola, college, sociala hjälpverksamheter, alkoholstäm, barnhem och adoptionsbyrå. Den sistnämnda skulle utgöra ett alternativ till abort¹⁶⁴.

Falwell föddes 1933 i en landsortsfamilj. Han var en relativt teknisk ung man och började 1950 på en maskiningenjörsutbildning. På universitetet skedde omvändelsen och han började inrikta sig allt mer på religionen och att bli präst. 1956 hade han redan skapat en egen oberoende kyrka, *Thomas Road Baptist Church*. Han använde radio, telefon och hemförsäljningsmetoder för att värva medlemmar och i en förlängning få ekonomiska bidrag. Anhängarna var församlingsbor som symboliserade en ny klass; tjänstemän, tekniker, småföretagare eller arbetare med högre utbildning som arbetade i de nya industrierna. På 1970-talet tillkom flera fundamentalistiska universitet vars syfte var att ge kunskap inom alla områden utifrån Bibeln¹⁶⁵. Det mest politiskt präglade evangeliska universitetssatsningen var Falwells *Liberty Baptist College* som grundades 1971 och som senare kallades *Liberty University*. Det var inte bara en skola för att utbilda framtida missionärer utan även en institution för att fostra akademiker som hade samma trosföreställning och socioekonomiska situation som Falwell¹⁶⁶. Det vill säga att man skolade de som redan hade samma ideologi som Falwell, egentligen får man inte några nya anhängare. Vid Liberty University kunde man läsa religiösa studier, ekonomiska ämnen, statskunskap, kommunikationsteknik, pedagogik, humaniora och naturvetenskap, allt efter bibelns ord. Alla studenter måste gå kursen "Livets historia" som är tänkt ge en djupare förståelse om striden mellan kreationismen och evolutionismen. Kreationismen är läran om att allt är skapat av Gud¹⁶⁷ och evolutionismen står för en gradvis utveckling av allt levande. Colleet hade hög akademisk standard och var utformat så att det också kunde ge ett alternativ åt de ickefundamentalistiska ungdomarna. Med college, eterverksamhet och kyrka kunde de nå en, enligt dem, förlorad värld¹⁶⁸. Men detta är också väldigt paradoxalt för fundamentalisterna. För detta medförde kapital och kapitalismen var något som motarbetats förr. Teleevangelisternas verksamhet var också den paradoxal då de inte fick sträva efter materiell rikedom men tjänade enorma summor dollar på medlemmarna¹⁶⁹.

¹⁶⁴ Armstrong 2000:330

¹⁶⁵ Kepel 1993:148ff

¹⁶⁶ Ibid:149

¹⁶⁷ Ibid:151

¹⁶⁸ Armstrong 2000:331

¹⁶⁹ Ibid:420

I slutet av 1970-talet upplevde fundamentalisterna ett uppsving i USA. De anammade inte de rådande ideologierna, utan baserade sin egen ideologi på gamla religiösa skrifter¹⁷⁰. I USA var det med tanke på demokratin fritt fram att utöva sina åsikter. Moral Majority rörelsen startades 1979 av Falwell. Det var en högerorganisation som kritiserade feminismen, aborter och homosexuella. Rörelsen ansåg att Amerika hade blivit mesigt och särskilt männen som underkuvats kvinnorna¹⁷¹. Det här var frågor som länkade samman den privata och publika sfären, hemmet och det civila samhället. Man frågade sig varför statens politik kringgått gud i sina doktriner. Men efterhand som rörelsen blev mer och mer politisk insåg Falwell att politik drivs igenom av kompromisser. De religiösa föreställningarna var för Falwell visserligen svåra att bortse från men för den goda sakens skull var man tvungen att ge vika för somliga punkter på agendan¹⁷².

Enligt den amerikanska antropologen Susan Harding utgjordes den postmoderna fundamentalismen av till exempel Jim och Tammy Bakker¹⁷³. Paret Bakker byggde upp ett finansimperium med hjälp av pengar från miljontals amerikaner som lugnats, botats och tröstats av parets tv-sända predikan. De startade ett kristet *Disneyland* och kallade det *Heritage USA*. Med nöjesparken skapade de även närhet mellan dem och sina anhängare. Men 1989 åtalades Jim Bakker för bedrägeri kopplat till kabeltevekanalen *Pray the Lord* (PTL). Mycket av donationerna till PTL kom från människor nederst på samhällsstegen som många gånger inte hade råd till det. Men det fanns även större summor som gavs från rikare människor. Det upprättades ett nätverk av miljontals regelbundna givare vars historier och levnadsöden ofta hade samma ursprung. Det visade sig dock att Bakkers företag stod för ett oerhört svindleri. Men många hade redan anslutit sig till den nya formen av religionisitet som televangelisterna erbjöd. På marknaden fanns flera olika kollegor och konkurrenter såsom Jim Robinson, Jerry Falwell, Oral Roberts, Jimmy Swaggert, Pat Robertson med flera¹⁷⁴, vilka tog över Bakkers roll.

Under 1980-talet drabbades de fundamentalistiska rörelserna av diverse skandaler. Bakkers hade en annan inriktning än till exempel Falwell och kritiserade hans sundhetsfilosofi. Falwell kritiserades även för att vara gammalmodig och rationaliserad. Jim Bakker anklagades för sexuella trakasserier och det fanns påståenden om att Bakker betalat 250 000 dollar till Jessica Hahn för att hålla tyst om affären. Detta rimmade illa med hela den

¹⁷⁰ Armstrong 2000:333

¹⁷¹ Ibid:368f

¹⁷² Ibid:376

¹⁷³ Ibid:421

¹⁷⁴ Kepel 1993:120ff

fundamentalistiska filosofin. Paret Bakker gick ut i tv och pratade om förlåtelse och guds kärlek. Fundamentalisterna baktalade ofta varandra. Swaggert, en pingstvän som ertappades på ett hotell med prostituerade vid flertalet tillfällen, gav sig på Bakkers efter skandalen med Jessica Hahn. Bakkers i sin tur anklagade Falwell för att ha räddat tevebolaget PTL för egen vinnings skull genom att ta över det. J. Bakker kritiserade sedan Swaggert för att ha offentliggjort skandalen och att han gjort det för att ta över PTL. Falwell gav sig på Jim Bakker och anklagade honom för homosexualitet¹⁷⁵. Smutskastning var inget nytt inom retoriken och möjligen är det sådana problem som orsakat att de kristna fundamentalisterna inte är enade under gemensam doktrin.

4.2.2 Desto fler kockar

I motsats till islamisterna i USA har inte fundamentalisterna en stark central rörelse, utan många mindre grupper som verkar svåra att förena. Som läsaren kunnat se ovan var det vanligare med smutskastning av varandra än att samarbete.

Reconstruction Movement är en rörelse som grundades av Gary North och Rousas John Rushdoony, de förklarade krig mot den sekulära humanismen. De var mer extrema än Moral Majority och intresserade av guds överhöghet, guds herravälde och att besegra satan för att bereda väg för tusenårsriket. De var motståndare mot demokratin och ville omorganisera samhället efter bibelns värderingar och ansåg att varje bud i Bibeln skulle tolkas och lydast bokstavligt. De var väldigt extrema och ville bland annat återinföra slaveriet och avskaffa preventivmedel. Det sistnämnda hade att göra med att de troende måste föröka sig för att uppfylla planeten. Homosexuella, äktenskapsbrytare, astrologer och häxor skulle avrättas och barn som inte lyder sina medmänniskor skulle stenas efter bibliska förebilder. Ekonomin skulle bli oerhört kapitalistisk i och med att de ansåg att fattiga inte stod på Guds sida och de såg en koppling mellan fattigdom och ondska. Skatterna i samhället skulle inte användas till välfärd för alla eftersom bidrag var onskans bundsförvant liksom de som var lata och inte arbetade. De ansåg vidare att de ekonomiska problemen i tredje världen var problem som människorna där själva var skyldiga till på grund av deras hedniska levnadssätt. Rörelsen ville inte heller författa sig med biståndsverksamhet och de antydde att Bibeln förbjöd u-hjälp. Med Guds hjälp ansåg North att de kristna skulle återuppbygga samhället enligt bibelns normer¹⁷⁶.

¹⁷⁵ Armstrong 2000:421ff

¹⁷⁶ Ibid:426f

Christian Identity arbetar för att bekämpa onskans makter och framförallt judarna. De tror inte att ett närstående krig i mellanöstern är aktuellt utan detta religionskrig kommer att äga rum i USA. En ny utplåning kommer att ske där den vita rasen och USA kommer att tillintetgöras. De kallar den federala regeringen för ZOG, det vill säga *Zionist Occupation Government*, och denna kommer så småningom att falla. De har mycket emot demokratin och myndigheter och anser att dessa är verk av satan och judar som vill förstöra den ariska nationen. En del grenar av rörelsen har gått samman med militanta grupper i Nordvästra USA. De tränar överlevnadsteknik, samlar ammunition och vapen och gör sig redo för den sista striden. De tros kunna utföra väpnade aktioner mot regeringen och dess anställda såsom sprängattentat och mordbränder mot till exempel abortkliniker. Ett attentat som har likheter med vad dessa grupper har kapacitet till jämförs med Timothy McVeighs sprängattentatet mot en federal byggnad i Oklahoma City den nittonde april 1995. McVeigh tillhörde den underjordiska rörelsen *Michigan Militia*.

Christian Voice är ytterligare en konservativ grupp som kan tolkas som fundamentalistisk. Gruppen grundades av pastor Robert Grant 1979 i California. Från början var den en anti-gayrättighetsorganisation. Tv-nätverket *Christian Broadcasting Network* användes som vapen för att nå ut till människor. De rangordnade dessutom medlemmarna i kongressen och ägnade sig åt lobbyverksamhet. Den politiska aktionsgruppen *Moral Government Fund* utgjorde också ett vapen för att göra sig hörda. Detta ägde rum under Ronald Reagans första period som USA:s president och de manade folk till anti-abortprotester och ville genomföra skolbönslegislation¹⁷⁷.

Moral Majority, som tidigare nämnts, var den mest framgångsrika gruppen under 1980-talet. Från början utgjordes den av fyra divisioner och de ägnade sig åt lobbyverksamhet och direktpost operationer. De hade 250 000 medlemmar första året och 1983 kunde de räkna fyra miljoner medlemmar. Ett par år senare, 1986, blev gruppen en del av den stora *Liberty Federation*¹⁷⁸.

Nya grupper kom fram allt eftersom under 1980-talet. Organisationerna fick mest publicitet i början, vilket avtog efterhand. Ledarna visste detta och bildade därför flera organisationer allt eftersom tiden fortlöpte¹⁷⁹.

¹⁷⁷ Moen 1992:78

¹⁷⁸ Ibid:80

¹⁷⁹ Ibid:82

Politik

I slutet av 1970-talet började fundamentalister och evangelister i USA att organisera sig på den politiska scenen. Pat Robertson var en av de konservativa kristna som gjorde sig hörd:

*“We used to think that if we stayed home and prayed it would be enough.
Well, we are fed up. We think it is time to put God back in government.”*

Eileen Ogintz¹⁸⁰

Många gånger är fundamentalism associerat med politisk konservatism. Men man stödde den demokratiske kandidaten Jimmy Carter, som var liberal, i 1976 års valkampanj, medan man svängde över till höger fyra år senare då man stödde Ronald Reagan. Mest synliga vid stödandet var Moral Majority och Jerry Falwell och de presenterade sina fem viktigaste frågor rörande aborter, homosexualitet, pornografi, humanism och upplösningen av den amerikanska familjen. Individuell frälsning gällde inte längre utan frälsningen av staten som helhet stod på agendan för Falwell¹⁸¹. Centrala frågor rörde även familjens moraliska uppbyggnad och under 1970-talet var det utifrån familjen som staten och det civila samhället skulle återerövas¹⁸².

Fundamentalisterna såg en väg ut och många grupper sponsrade Pat Robertsons presidentkampanj 1980. Han vann i Alaska, Hawaii, Nevada och Washington och han var inte långt ifrån att gå iväg med segern även i Minnesota, Iowa och South Dakota. Robertson hade lyckats på lokal nivå och sedan utvecklat sina domäner¹⁸³. Han nådde dock inte hela vägen fram.

Inför presidentvalet 1980 fanns det tre stora kandidater för fundamentalisterna; Anderson, Carter och Reagan. Alla tre krusade fundamentalisterna. Carter gjorde dock misstaget att åberopa att ”vända andra kinden till” under ett gisslandrama, vilket fundamentalisterna ansåg mesigt. Reagan däremot stod som en förkämpe för amerikansk patriotism enligt fundamentalisterna. Under valkampanjen pratade Reagan om att återinföra de bibliska skapelseberättelserna i skolorna och visade misstro mot den darwinistiska läran. Han ifrågasatte även det etiklösa samhället med växande kriminalitet och drogmissbruk¹⁸⁴. Konstigt nog var detta en upprepning av de fundamentalistiska uppfattningarna och togs emot

¹⁸⁰ Eileen Ogintz efter Moen 1992:75

¹⁸¹ Kepel 1993:139f

¹⁸² Kepel 1993:132

¹⁸³ Moen 1992:88f

¹⁸⁴ Kepel 1993:142

som ljuv musik i fundamentalisternas öron som insöp allt Reagan sade. Reagan gick vinnande ur valet och många presidentkandidater har sedan dess sett det som en stor uppgift att smörja fundamentalisterna då dessa anses vara en stor väljarkrets. Moral Majority, Christian Voice och Religious Roundtable med flera tog åt sig äran för Reagans framgångar 1980 och 1984 då de ansåg att republikanernas segrar berodde på det faktum att fundamentalisternas kunnat mobilisera två till fyra miljoner evangeliker som innan varit ointresserade av politiken och fått dem att rösta på fundamentalisternas kandidater¹⁸⁵. Men Reagan svek fundamentalisterna och genomförde inte deras krav¹⁸⁶. Sedan dess har det funnits en misstro mot demokratin bland fundamentalisterna¹⁸⁷.

Under 1980-talet förändrades även strategin för den konservativa kristna högern. Om man ville förändra Amerika måste det ske en förändring i kongressen, som ansågs ha svikit landet och folket¹⁸⁸. Man fokuserade på kongressen och ville förändra systemet inifrån. Den kristna högern ville genomföra obligatorisk skolbön och förbjuda abort. Innan Reagan valdes om togs inte idéerna på allvar, men efter valet förstod kongressen att den kristna högern menade allvar och försökte ignorera dem¹⁸⁹.

I mitten av 1980-talet började den kristna högern istället fokusera på gräsrotterna. Det var på den lokala nivån som framtiden fanns för dem. Därmed avslutades den lobbyverksamhet som ägt rum på Capitol Hill under långa perioder. Man försökte hitta nya spridningsvägar för kyrkonätverket att framföra sin propaganda¹⁹⁰.

För att sammanfatta kan man säga att innan 1980-talet ägnade den kristna högern sig åt lobbyverksamhet och fick upp ett par sociala frågor för att diskuteras i kongressen. Men under senare delen av 1980-talet ville man nå människor på gräsrotsnivå och därmed förändrades retoriken. Detta medförde en mer sekulär infallsvinkel och de arbetade hårt för att få människor, både sekulära och religiösa, att sträva efter samma mål. Det skedde dessutom en institutionalisering av den kristna högern.

I det senaste presidentvalet (2004) var det en viktig uppgift för kandidaterna att få fundamentalisterna på sin sida för att vinna valet. Både president George Bush och Guvernör John Kerry gjorde uttalanden som lockade fundamentalisterna till arenan. Det hjälpte visserligen Bush att han själv tillhör de evangeliska kristna. Bush stod som segrare i

¹⁸⁵ Kepel 1993:142f

¹⁸⁶ Bruce 2000:81

¹⁸⁷ Armstrong 2000:328

¹⁸⁸ Moen 1992:86

¹⁸⁹ Ibid

¹⁹⁰ Moen 1992:87

valet mycket på grund av att han kunde mobilisera den kristna högern och än en gång visade det sig att fundamentalisternas röster väger tungt. John Kerry, den demokratiska presidentkandidaten, kunde inte lyckas bland de kristna väljarna mest beroende på sin liberala syn på abort och homosexualitet.

4.3 Identitetskristendom

Den andra grenen av kristen fundamentalism utgörs av identitetskristendomen. Med identitetskristna menar man, som tidigare nämns, anhängare till kristendomen som på ett aktivt sätt vill införa biologiska förklaringar om sitt ursprung. De kan vara odinister, nazister, rasradikala med flera. I följande avsnitt kommer identitetskristendomen i USA att beskrivas. Det är framförallt rasradikala grupper som kommer att användas i uppsatsen.

Amerikanismen är en kulturell konstruktion och många kristna fundamentalister ser USA som det förlovade landet. Identitetskristendomen utgör en grupp fundamentalister som vill ta steget ännu längre och menar att de europeiska nybyggarna som blev de första amerikanerna utgör ättlingar till Israels förlorade stammar. De skulle alltså rent biologiskt utgöra Guds folk. Identitetskristendomen uppstod i USA på 1930-talet när den brittisk-israelitiska teologin kombinerades med rasideologi, högerextremism och antisemitism. Identitetskristendomen är ofta organiserad i flertalet splittrade och fristående kyrkor som är uppbyggda av framstående pastorer. Men alla människor i grupperna tillhör inte lokala kyrkor utan nöjer sig med att prenumerera på identitetskristna tidningar eller köpa bandinspelningar med predikningar. Många inom till exempel Ku Klux Klan-organisationerna kan föreskrivas tillhöra identitetskristna grupper¹⁹¹. Anhängare av identitetskristendomen har mycket gemensamt med de rasradikala svarta NOI. Thomas O'Brien, från den identitetskristna församlingen *Church of Jesus Christ* och *Christan/Aryan Nations*, skriver att de svarta muslimerna har rätt. Den kristna guden är inte samma som de svartas gud. Man erkänner även att svarta människor var på jorden före vita. Efter detta slutar dock likheterna då de svarta muslimerna menar att den gudomliga svarta civilisationen gick under då de vita djävlarerna skapades för cirka 6000 år sedan. De identitetskristna menar däremot att svarta ingick i skapandet av de vilda djuren i Mosebok 1:25 där Gud skapade de vilda djuren och deras arter på femte dagen. Dagen efter skapade Gud de vita människorna efter sin egen avbild och gav henne uppdraget att råda över alla djur i världen och lägga jorden under sina armar¹⁹².

¹⁹¹ Gardell 1998:184f

¹⁹² Ibid:189

Aryan Nation är en identitetskristen grupp som menar att alla högtstående civilisationer som den egyptiska högcivilisationen, romarriket och Förenta Staterna grundats av arier. De anser vidare att arierna ligger bakom alla vetenskapliga upptäckter och uppfinningar. Pastor Richard G. Butler representerar gruppen och menar att svarta aldrig har åstadkommit något på egen hand och är därmed knappast något hot mot de vita arierna. Butler hänger däremot ut judarna som de värsta fienderna. Han och hans anhängare menar att judarna är intelligenta och inkarnerade ondskefulla. Han menar även att den ariske Jesus var en gammaltestamentlig krigarkonung som mördades av de satanistiska judarna¹⁹³. Att sedan Jesus själv var jude nämns inte.

Till skillnad från dess svarta motsvarighet i NOI har de flesta identitetskristna grupperna dragit sig undan samhället i väntan på Jesus återkomst istället för att aktivt försöka förändra världsbilden. De försöken som dock gjorts har varit korta och sporadiska och har slutat illa för anhängarna. Ett exempel är James Ellison som lät sig själv krönas till arisk konung. I mitten av 1970-talet började Ellison organisera ett paramilitärt övningsläger i sin ariska fristad kallad *Zarephath-Horeb* i Ozarks vildmark vid gränsen mellan Arkansas och Missouri. Kung James som företrädde *Convenant, Sword and Arm of the Lord* förklarade krig mot den sionistiska ockupationsregeringen, det vill säga USA:s federala regering. De ville inte stoppa med att skapa en nation inom nationen, de ville att den rådande nationen skulle falla. Under 1980-talet organiserade Aryan Nation militärövningar och överlevnadsträning för att mobilisera den ariska hären. År 1985 var dock allting över då Ellison gav upp och dömdes till tjugo års fängelse¹⁹⁴.

Alla identitetskristna grupper är dock inte våldsamma. *Church of Christ* och *Church of Israel* är två grupper som tagit avstånd från våldsamheterna och de militanta grupperna¹⁹⁵. Det är ganska typiskt för de kristna fundamentalisterna att de inte kan komma samman på grund av meningsskiljaktigheter, vilket gör de i grunden svaga. Grupperna har visserligen samma värderingar gällande familjens grundstenar, abortmotstånd, homosexualitetsmotstånd, krav på morgonbön i skolorna, inställningen till att nationen ska förbli en kristen nation och i arbetet för välfärdsstatens utmarsch. Men strävan sker i det tysta och med fredliga sätt.

I början av 1980-talet tillkom flertalet grupper och personer som satte rasen som det viktigaste elementet i värderingarna, dessa har ras som religion. En av dem är Tom

¹⁹³ Gardell 1998:190f

¹⁹⁴ Ibid:195f

¹⁹⁵ Ibid:197

Metzger, en rasradikal individ som smordes som pastor 1974 i församlingen *Church of Jesus Christ* och senare i James K Warners *New Christian Crusade Church*. Genom rörelserna kom han i kontakt med David Duke och blev senare *Grand Dragon* för Kalifornien i *Dukes Knights of the Ku Klux Klan*. Han blev snabbt en kändis bland rasradikala grupper genom sina provokativa demonstrationer. Metzger och Duke satte till exempel upp väpnade gränspatruller och genomförde demonstrationer iklädda svarta uniformer och motorcykelhjälm. Men som vanligt höll inte samarbetet. Duke och Metzger bröt upp som ovänner och delar fortfarande ett ömsesidigt förakt mot varandra. Metzger organiserade senare en egen klan, *California Knights of the Ku Klux Klan*, men övergav den efter en tid. År 1982 startade han upp en ny organisation, *White Aryan Resistance* (WAR). WAR kännetecknas av rasism, antikapitalism och antidemokrati. Metzger själv ser organisationen som en provokativ arbetarrörelse och sprider budskapet via internet, tv och kassettbandsförsäljning.

Metzger ser idag identitetskristendomen som ren idioti. Han anser inte att man kan bygga sina värderingar på Bibeln för att skydda den vita rasen då kristendomen, som Metzger vill benämna som slavreligion, uppfanns av en judisk snickare och hans medkonspiratörer. Han anser att Bibeln enbart innehåller meningslösa fabler¹⁹⁶.

Som en motreaktion mot feminismen uppstod under 1980-talet en nymanlig våg i det kristna USA. Männens ansåg att de blivit åsidosatta och hundratusentals manliga kristna fundamentalister lockades till sportarenor för jättelika möten i organisationen *Promise Keepers* regi. Där skrek man ut sina krav på att återerövra familjen. I takt med detta uppstod även veckoslutskurser i vildmarken för att återta den manliga, råa, barbariska, vildmansnaturen. Överlevnadslära populariserades och tillsammans med olika mässor, skjutvapenkurser och paintball växte en nymanlig krigarkultur fram. Olika arenor för paramilitära krigslekar byggdes upp, som till exempel *War Zone* i Fountain Valley i Kalifornien. Parken blev snart stilbildande för den här typen av nöjen och andra följde efter. På parkerna kan man till exempel leka autentiska krigsuppdrag i vietnamesisk miljö¹⁹⁷. Man kan tänka att de här platserna utgör skådeplatserna för alla dem som fortfarande rasar över nederlaget i Vietnam, och för dem som vill få utlopp för sin manlighet. Krigslystna män matas ideligen med den här typen av krigslekar, vilket i sin tur framkallar en slags institutionaliserad värld av krig.

¹⁹⁶ Gardell 1998:200ff

¹⁹⁷ Ibid:235f

4.3.1 Rasradikala

Man kan definiera rasradikalism som en åskådning där medlemmarna hävdar organisatorisk tillhörighet av en ras och av naturen delar en del nedärvda egenskaper både mentala och fysiska. Ras är ett nyckelbegrepp och till exempel blandning av raser anses vara emot naturens lagar och betraktas som onaturligt. Alla rasradikaler behöver inte rangordna raser, vilket rasister gör. Alla rasradikaler är inte rasister medan alla rasister är rasradikala¹⁹⁸.

I och med att samhället godtagit en annan linje angående multikulturalitet och har en antirasistisk underton har motkulturens anhängare sökt brytning med samhällets olika institutioner. Det finns en djup misstro mot myndigheter och därför vill man sköta många av samhällets funktioner själva. Många undervisar sina barn själva i hemmet istället för att låta dem gå i allmänna skolor. Barnafödandet i hemmet har även ökat istället för att föda på sjukhus. Man kan säga att traditionella värderingar har tagit överhanden. Man har även kulturellt konstruerat ett vitt manligt ideal, som kännetecknas med ett krigarideal som hyllar ära, heder, ärlighet, ridderlighet och tapperhet¹⁹⁹. Då krigaridealet kombineras med en apokalyptisk framtidsvision, det vill säga att man är övertygade om att vita är utrotningshotade, kan panikartade terroraktioner uppstå som till exempel Oklahomadådet i Oklahoma City 1995.

Ariska revolutionärer som klanledarna Louis Bean och Don Black insåg tidigt vikten av internet och dess möjligheter. Med internet kunde man nå ut till fler människor till så kallad cyberkrigsföring. Redan 1984 organiserade Beam *Aryan Nations Liberty Net* och länkade samman ett antal högerradikala datoriserade informationscentraler för att informationsutbytet skulle bli smidigare. Genom Blacks hemsida, *Stormfront*, har man även upprättat länkar till andra rasradikala organisationer i USA, Europa och Ryssland. Det finns andra nätverksorganisationer som *Wester Imperative Network*, nättidningar som *Wake up or Die*, datoriserade nyhetsbyråer som *Stormfront News Bulletin*, *Klan E-mails News* och *Final Conflict*. Det finns även problem med internetorganisationer på grund av att det pågående cyberkriget där man spränger motståndarnas hemsidor. En internetsida man varit inne på dagen innan kan vara borta dagen därpå²⁰⁰.

Rasradikala kristna fundamentalister anser sig ofta vara offer för konspirationsteorier. I likhet med krigaridealet finns kopplingar mellan motkulturen och grundstenarna i den amerikanska kulturen. Det finns en tradition av konspirationsteorier i

¹⁹⁸ Gardell 1998:179

¹⁹⁹ Ibid:179

²⁰⁰ Ibid:180f

USA vilket går ändå upp till högsta instans i samhället, presidentämbetet. Den andre presidenten John Adams trodde att den nyvunna amerikanska friheten hela tiden hotades av dolda och ondskefulla konfederationer som bestod av engelska aristokrater, lögnaktiga präster och korrupta politiker. Vi kan se den här typen av teorier genom den amerikanska historien; år 1790 var det jakobiner som hotade, 1820-1830 frimurare, katoliker 1815-1925 (i perioder), de röda 1917-1920, judarna 1880-1945, kommunismen 1950-talet och nu är det satanister, globalister, sionister och regeringen som står för den hotande bilden av det amerikanska samhället.

Enligt många inom motkulturen är konspirationen väl dold och så är även den största av alla konspirationerna nämligen judarna. Judarna anses samverka med rasförrädare, frimurare och multinationella storbolagsägare och dessutom anses judarna vara hjärnan bakom allting. Många anser även att regeringen är fiendens instrument, de kallar den ZOG, det vill säga den sionistiska ockupationsregeringen²⁰¹. Många inom motkulturen anser att judarna kontrollerar världen genom att ta över massmedierna, de politiska systemen och universiteten²⁰². Mycket av antisemitismen i USA kommer från motkulturens olika grupper. Man skyller mycket av sina egna problem på andra och judarna är ett folk som beskyllts genom urminnes tider. Det är lättare att skylla ifrån sig än att se var problemen verkligen ligger. Judarna började ses som konspiratörer under 1800-talet, vilket inträffade ungefär samtidigt som industrialiseringen som omvandlade ekonomin från agrar till urban. Det uppstod ekonomiska och sociala problem. Småjordbrukarna var de stora förlorarna och många av dessa fanns i södern. Då man inte kunde förklara problemen utifrån egna erfarenheter beskyllde man andra för problemen som uppstod. En annan faktor till judehatet kan vara att många av de nyinflyttade judarna var socialistiska, vilket inte går hand i hand med den amerikanska drömbilden. Kommunism och socialism, vilket kan sägas är de mest fruktade ideologierna för det amerikanska samhället i stort och definitivt inom motkulturen, framställdes som judiska ideologier²⁰³.

4.4 Statsbildning

Föreställningen om att starta en ny stat, som många av motkulturens anhängare delar, då problem uppstår, är inget nytt i USA. Det var därför revolutionen utbröt och det var en stor faktor då inbördeskriget startade. Man kan säga att den amerikanska nationen till stor del har

²⁰¹ Gardell 1998:265f

²⁰² Ibid:270

²⁰³ Ibid:270f

tillkommit som en separatistisk rörelse som försökte slå sig fria från britternas auktoritet. På senare tid har flera identitetskristna grupper försökt bilda alternativa stater inom USA:s gränser, som till exempel gruppen *Freemen* i Montana²⁰⁴. Men samtliga försök har misslyckats.

Flera grupper förespråkar dessutom en arisk fristat, grupper som till exempel WAR, *Wotansvolk*, Aryan Nations, Stormfront, Black Knights of the Ku Klux Klan med flera. Många av dessa hävdar dessutom att svarta ska vara berättigade till en separat svart stat. Den senare företeelsen har fört de vita och svarta rasradikalerna närmare varandra²⁰⁵. Det kan förefalla konstigt att svarta och vita rasradikaler kan samarbeta mot gemensamma mål. Både islamister och identitetskristna ser sig själva som guds utvalda folk men hur kan ömsesidig respekt och samarbetsvillighet existera? Det är svårt att förstå många gånger. Garvey talade mycket om en renrasig värld, svarta och vita för sig. Han menade att alla vita och svarta tänkte så innerst inne. Han hade mer respekt för KKK än för de vita liberaler och filantroper som sympatiserar med de svarta eller stod för jämlikhet. De senare människorna ansågs vara hycklare och rasförrädare. Garvey menade att den så kallade drömmen om jämlikhet aldrig kommer att förverkligas, så varför ska man tro på den. Ärligheten från KKK var därför lättare att ta till sig för de svarta rasradikalerna, de visste i alla fall var de stod. Garveys idéer fördes vidare av NOI och framförallt av Malcolm X. Malcolm menade att även om de konservativa vita var ute efter den svarta mannen fanns det inget tvivel om deras ståndpunkter. De liberala vita däremot ansågs enbart lura den svarta mannen för att sedan förgöra den samme²⁰⁶. Eftersom de båda grupperna står för rasåtskljaktighet har de samma huvudpunkt på sin agenda. Jeremiah X, NOI:s talesman i södern deltog i flera KKK-möten under 1960-talet. Den samme prisades av Robert Shelton, *Imperial Wizard för United Klans of America* öppet på ett möte i Atlanta. På samma sätt deltog George Lincoln Rockwell, ledaren för *American Nazi Party*, på ett av NOI:s möten 1961 i Washington DC. Han donerade en mindre summa pengar och uttryckte sitt stöd för renrasiga äktenskap. Lincoln hyllade E. Muhammed vid ett senare möte och talade om honom som en svart Hitler. Under 1960-talet påbörjades hemliga samtal mellan KKK och NOI för att arbeta fram en gemensam agenda för rasåtskillnad, vilket i en förlängning innebar minskat motstånd mot varandra ute i gräsrotterna. Samarbetet var som starkast under 1960 och 1970 talen. Med Farrakhan under 1980-talet och framåt har

²⁰⁴ Gardell 1998:305ff

²⁰⁵ Ibid:309

²⁰⁶ Ibid:316f

samarbetet fortsatt, men något mer sporadiskt²⁰⁷. Detta kan bero på att det inte finns en stark kraft inom vit rasradikalism då de förhåller sig splittrade. Det kan innebära att det är svårt att hitta samarbetspartners för islamisterna. Det kan även väcka uppstöt bland både svarta och vita om samarbetet är officiellt. Men under 1990-talet har flertalet gemensamma demonstrationer mellan svarta muslimer och identitetskristna ägt rum. En kartell bildades i Florida mellan klanen, ledd av John Baumgardner, *Pan-African Internationalist Movement* (PAIN), ledd av Chief Osiris Akkebala från Orlando, och den Atlantabaserade *Lost-Found Nation of Islam*, ledd av Silis X Muhammed. En av de största demonstrationerna ägde rum i St. Augustine i Florida där kartellen mobiliserade en stor massa och var emot den gemensamma fienden i Washington D.C.²⁰⁸.

4.5 Familjen

Det är väsentligt att förstå fundamentalisternas attityder till gender och familjestrukturen för att få en inblick i deras inblandning med de dominanta krafterna av den amerikanska kulturen. Fundamentalisterna var från början inte individer från samhällets baksida, de var varken utstötta eller fattiga. De var amerikanska protestantiska utbildade vita medelklassmän. Rörelserna växte och fundamentalisterna kom att identifiera sig som kristna krigare. Ledarna skulle göra allt för att stoppa spridningen av liberalism och sekulariseringen av samhället²⁰⁹. Familjestrukturen skulle skyddas till varje pris, vilket är traditionellt för de kristna amerikanerna. Eftersom den ideala familjestrukturen enligt Bibeln är heterosexuell är homosexualitet oacceptabelt och onaturligt²¹⁰. Aborter står också emot familjens grundstenar och är förbjudet inom fundamentalismen. Fundamentalisterna diskuterade kvinnans roll i hemmen och många ansåg att kvinnans plats var i hemmen för att föda barn och sköta den privata sfären. Männen måste vara starka för att försörja familjen. Han har ett större ansvar utanför hemmen där han sköter statens affärer²¹¹. Män och kvinnor är lika inför Gud och har samma värde. Men fundamentalisterna menar att de har olika roller, där mannens och kvinnans roll är lika viktiga. Kvinnan har sin roll i hemmet medan mannens roll är framförallt ute i samhället där han jobbar för att försörja familjen²¹². Båda sörjer för familjen, men på olika platser. Kvinnans roll exkluderar dem för att ha auktoritet utanför hemmet och

²⁰⁷ Gardell 1998:317f

²⁰⁸ Ibid:328ff

²⁰⁹ Bendroth 1993:5f

²¹⁰ Brasher 1998:138

²¹¹ Bendroth 1993:111

²¹² Brasher 1998:141

associerar den med familjen. Därmed har man nästintill exkluderat kvinnans rätt att söka egna förvärvsarbeten²¹³.

Under efterkrigstiden startade män och kvinnor kampen tillsammans och en renässans för religionen kunde ses. Detta var en respons på den allt växande ostabiliteten i amerikanska hem (Bendroth 1993:105). Detta var också en tid då man började sudda ut könsrollerna. Många ansåg att detta hade att göra med att många kvinnor, gifta som ogifta, började arbeta utanför hemmen. Andra ansåg att det var bristen på präster som orsakade förvirringen, och som resultat byggdes kyrkor på löpande band runt om i USA (Bendroth 1993:105f).

För fundamentalisterna handlade efterkrigstiden mycket om ordning och plats gällande könen. Man ville hålla könen separata och så distinkta som möjligt annars skulle kaos uppstå²¹⁴. På lång sikt kan man påstå att tonvikten på att hålla könen distinkta och i ordning varit kostsam. Moderna studier visar att familjer som är socialt isolerade och som karakteriseras av könsrollsstereotyper med en tydlig hierarki är mer benägna att innehålla våld, både mot barn och maka/make²¹⁵. Misshandling och våldsamhet mot barn och fruar i hemmet är mest vanligt bland familjer med traditionella patriarkala könsroller²¹⁶.

Den största skillnaden mellan vanliga amerikanska hem och konservativa evangeliska hushåll under efterkrigstiden var förekomsten av patriarkatet²¹⁷. I dagens industrisamhälle är det svårare att leva ut sin maskulinitet och att framförhålla de ”traditionella” värderingarna menar Susan Rose. Enligt Riesebrodt är fundamentalister radikala patriarkatanhängare som protesterar mot en egalitär natur mellan könen. Den mest framträdande evangeliska gruppen som framhåller patriarkatet är Promise Keepers som grundades av Bill McCartney 1990. Gruppen vill motivera män till en mer kristen maskulinitet. Pastor Tony Evans framhäver att familjestrukturens nedgång är på grund av att män feministiserats och Evans vill föra fram vikten för män att ta tillbaka en ledande roll i familjen och samhället. Den kristna koalitionen, *Christian Coalition*, koncentrerar sig på familjen och framhäver vikten av fungerande familjer²¹⁸. I en förlängning skulle man kunna säga att vikten av familjen inte kan nedvärderas då man talar om samhället i stort. Fungerar

²¹³ Brasher 1998:161f

²¹⁴ Bendroth 1993:112f

²¹⁵ Ibid:116

²¹⁶ Rose 1999:11

²¹⁷ Bendroth 1993:109

²¹⁸ Rose1999:10f

familjerna så fungerar samhället i sig. Familjen skulle därmed också kunna tolkas som en metafor för samhället.

Den kristna högern arbetade hårt med att få bort sexualundervisningen i skolorna. De menade att information om sex ledde ohindrat till sex. I USA pekar kurvorna för tonårsgraviditeter uppåt och likaså för aborterna, siffrorna för aborter är högst i hela den industrialiserande världen. Evangelisterna försökte ihärdigt att få igenom en allmän policy om att förbjuda sexualundervisning²¹⁹. Avhållsamhet förespråkades dessutom av rörelsen *Concerned Women of America*, vilka använde sjukdomar som aids för att förklara att sex utanför äktenskapet kan vara lika med döden. Men det stora problemet med den kristna högern är att de undanhåller information till ungdomarna om till exempel sex för att framhålla de gamla religiösa lärosatserna om rädsla och skam²²⁰. Många skyller dessutom allt på kvinnorna och menar att de är orsaken till att så många unga har sex. Fundamentalisterna menar att män blir lättare upphetsade än kvinnor och därför bör kvinnorna ha större ansvar för avhållsamhet. Kvinnor har förklarats vara mindre kontrollerade av sin sexualitet än män och bör därför ha mer ansvar för sitt och för mäns sexuella beteende²²¹. Dubbelmoralen är inte bara tydlig, den framhävs och i och med detta berövas kvinnor på sin frihet. Detta är ett klassiskt exempel på hur män dominerar kvinnor genom den sexuella naturen²²².

Idag anser fundamentalisterna att den fundamentala guden är både feminin och maskulin. Feminin gällande givandet och gracen och maskulin genom styrkan och auktoriteten. Man attackerade 1900-talets individualiststänkande och den sexuella frigörelsen och tyckte att bevarandet av de religiösa värderingarna höll på att gå förlorade. Fundamentalisterna ansåg att faror väntade från filmer, nattklubbar, sprit, amatörteatergrupper, musik med flera²²³. De anser vidare att män och kvinnor bör underkasta sig varandra, men först måste de underkasta sig gud²²⁴.

4.6 Sammanfattning

Fundamentalister kan delas in i två grenar; evangelister och identitetskristna. Evangelister framstår inte lika extrema som identitetskristna. Evangelisterna fokuserar mycket på frågor som rör familjen som abort-, homosexualitets- och skolfrågor. Identitetskristna framhäver

²¹⁹ Rose 1999:13

²²⁰ Ibid:14

²²¹ Ibid:16

²²² Ibid:9

²²³ Bendroth 1993:98f

²²⁴ Brasher 1998:132

däremot frågor som rör separations- och rasfrågor. Man kan säga att fyra element genomsyrar den vanliga amerikanska kulturen, som även finns med bland vita rasradikaler; krigaridealet, konspirationsteorier, populism och separatism. Dessa fyra sammanväver motkulturen med amerikanismen.

Fundamentalister har och har haft en enastående förmåga att utnyttja modern teknik och uttrycksmedel för att nå ut med sitt budskap vilket inkluderar radio, tv och internet med flera medier. Detta är ytterligare exempel på det paradoxala tänkandet inom fundamentalismen. Man drar sig inte för att använda de senaste medierna för att nå ut med sitt budskap men samtidigt är man emot den moderna världen och moderniteten. Kristna fundamentalister lägger stor vikt på bibelns ord som oftast ska tolkas bokstavligt. Det finns även ett starkt motstånd mot modernitet och modernismen, vilket fulländar paradoxen.

Det har funnits många försök till att ena dagens vita evangelister och identitetskristna under en stor rörelse, men hittills har alla försök misslyckats. Försöken har kommit från vita miliser, odinister, rasockulta, satanister, nationalsocialister, antisemitister, konspirationsteoretiker, konstitutionalisterna, högerkristna, identitetskristna kyrkor och populister²²⁵. Det har heller inte gått att enas till en större organisation inom vare sig identitetskristendomen eller evangelisterna. Smutskastning av varandra har varit vanligare.

Vita fundamentalister tolkade utvecklingen som att slaget om USA gått förlorat då amerikanska bolag flyttade fabriker till tredje världen och fördömdes som rasförrädare. Man lade skulden på judiska bankirer för det nyfattiga vita folket. Rasradikalerna riktade även misstro och missnöje mot utomeuropeisk invandring. Antisemitism och invandringsfientlighet är begrepp som förenar den kristna motkulturen.

Amerikanska protestantiska fundamentalister började som religiösa rörelser, men efter första världskriget ponerade de på den politiska arenan och blev som resultat sociala rörelser. Man skulle kunna påstå att dessa grupper var en gång religiösa, teologiska och traditionalistiska men som förvandlats till radikala högerörelser. De har en misstro mot staten och demokratin, vilka de känner sig svikna av. I och med att staten förändrats till exempel synen på undervisning och i invandrarfrågan känner fundamentalisterna att de blivit förbisedda. De har exkluderats från sina värderingar. Misstron till demokratin bottnar förmodligen i att de blivit svikna gång efter annan av politiker som lovat dem bättringar. Löftena har kommit i samband med presidentvalet och gång på gång har fundamentalisterna mobiliserat sig för röstning, för att sedan enbart bli svikna. Globaliseringen och

²²⁵ Gardell 1998:181

nätverksamhället avskys även. Detta är mycket på grund av att amerikanismen, som tidigare genomsyrade det amerikanska samhället, har försvagats på grund av att folk blivit mer mobila och flyttat runt. Andra faktorer till missnöjet från fundamentalisternas sida är att globaliseringen medförde ökad invandring från utomeuropeiska länder. När de ”nya” andra kom ökade arbetslösheten, speciellt i bibelbältet. Separatism och byggandet av fristater har ännu inte blivit fullt allvar, förmodligen på grund av att grupperna förhåller sig splittrade. Men tankarna på den oberoende fristaten finns med i framförallt de identitetskristna doktrinerna.

5 Analys

”Nationalister måste hänga ihop om de inte vill bli hängda ihop”

Mark Thomas²²⁶

I det här kapitlet kommer en jämförelse mellan vita kristna fundamentalister och svarta muslimska islamister att göras. Jag har intresserat mig för att se likheter mellan olika organisationer, inte skillnaderna. Skillnaderna är uppenbara, både ur ras- och religionsperspektiv. Men genom att söka likheterna mellan grupperna får man fundamentala byggstenar för hur en antropologi om fundamentalism kan utformas. Man kan därmed se om det finns fundamentala sanningar som bygger ett visst kulturellt beteende eller rättare sagt som bygger en viss typ av kulturella identiteter. Likheterna sammanfattas i underkapitel nedan.

Den vita kulturen i USA ser sig i första hand som individer, medan den svarta kulturen fokuserar på grupptänkande. För de vitas del bottnar detta i att vita har sitt ursprung i ett system som uppmuntrar vita att söka individuell framgång, för att leva den amerikanska drömmen. Svarta däremot uteslöts som grupp från att gå samma väg. Staten har dessutom genom århundraden ignorerat krav från svarta och är ansvarig för den institutionaliserade rasismen i samhället mot svarta.

Den svarta rasradikalismen domineras av NOI, medan dess vita motsvarighet inte utgörs av en grupp utan av många splittrade grupper. Det finns inom den senare inte en dominant rörelse utan flertalet grupper som väntar på en stark ledare som kan förena dem.

5.1 Motkulturens likheter

5.1.1 Statsförakt

En av de viktigaste likheterna mellan islamister och fundamentalister i USA är hatet mot nationalstaten. De känner sig svikna av den. Det är kanske lättare att förstå statsföraktet ur de svartas synvinkel då de blivit bemötta som andraklassens medborgare från tiden för slaveriet till modern tid, vilket kan skyllas på staten i helhet. Svarta människor har inte haft samma

²²⁶ Mark Thomas efter Gardell 1998:328

möjligheter till utbildning, arbete och boende som vita och många svarta anser inte att staten gjort något för dem.

Föraktet finns även hos vita fundamentalister. Det är framförallt tydligt i rurala områden som förlorat mest på industrialiseringen. Många har blivit arbetslösa då stora statliga företag etablerats på mindre orter. Tidigare fanns många egna företagare men med de stora företagen kunde de inte konkurrera och slogs ut. Fundamentalisterna anser vidare att det är statens fel att judar och andra invandrare kommit in i landet och konkurrerar om samma jobb som dem.

Fundamentalister och islamister är också bekymrade över att staten frångått det sakrala mer och mer. De anser att avståndet mellan kyrkan och staten har blivit för stort vilket är globaliserings fel och i en förlängning statens som inte motverkat detta. Familjestrukturen håller också på att rivas upp i och med legaliseringen av abort, skilsmässor och homosexualitet, vilket oroar fundamentalisterna såväl som islamisterna.

Statsföraktet är utbrett inom fundamentalismen och islamismen och orsakerna ovan är endast några av flera till varför man har en misstro mot staten. De är också orsakerna till varför man inom de här kretsarna ofta talar om separatism.

5.1.2 Separation

Då misstron mot den egna staten blir outhärdlig ökar intresset bland extremister att bilda egna stater. De drar sig undan samhället och vill bilda alternativa nationer. Ur ett amerikanskt historiekoncept är detta ingen ny företeelse. USA har redan från början varit benägna att bilda egna nationer. Den amerikanska revolutionen och inbördeskriget är två exempel på detta i historien. Idag är det dock annorlunda, landet är mer stabilt ur den aspekten, men tankarna om nya nationer frodas fortfarande.

Under 1900-talets gång har det funnits flera försök att forma en stark svart rörelse som kunnat behandla svartas problem. NOI har på ett övertygande sätt formats och utför de svarta muslimernas talan. En av nationens stora visioner är att skapa en svart separat och oberoende fristat i USA eller i något annat land. De anser att staten är skyldiga det svarta folket det. De har med åren gjort stora förberedelser. Man har till exempel startat restauranger, skolor, universitet, mataffärer, lukrativa företag, mejerier och man äger stora arealer jordbruksmark. Därmed har de vidtagit en del åtgärder mot självständighet och en oberoende fristat.

De vita kristna fundamentalisterna vill på ett liknande sätt skapa en renrasig arisk fristat som också skulle vara oberoende av nationalstaten. Det bör tilläggas att det

framförallt gäller de identitetskristna som är rasradikaler. Men de har inte gjort samma förberedelser mot självständighet som islamisterna. Fundamentalister har gjort ett par försök att bilda fristater, men inte lyckats hålla dem ett längre tag.

5.1.3 Misstro mot demokratin

Motkulturen har ofta en misstro mot demokratin. De anser sig vara missgynnade av demokratin då den stora massan ofta har annan uppfattning om saker och ting än fundamentalisterna och islamisterna. Detta innebär att det är svårt för motkulturen att få igenom sina krav.

Föraktet mot demokratin bottnar förmodligen i att de gång efter annan blivit svikna av politiker som lovat mycket men inte hållit löftena. Reagan krusade fundamentalisterna i 1980-års valkampanj och sade vad de vill höra för att rösta på honom. Fundamentalisterna mobiliserade en stor väljarkår och Reagan vann. Efter valet drog Reagan tillbaka det som utlovats, vilket retade upp fundamentalisterna och misstron mot demokratin ökade.

Islamisterna misstro mot demokratin grundar sig förmodligen i att de under större delen av deras amerikanska historia har exkluderats från politiken. Minoriteter som inte får rösta har oerhört svårt att göra sig hörda.

Samtidigt som fundamentalisterna och islamisterna anser att de missgynnats av demokratin, skor de sig även på den samma. Utan demokratin hade det kanske inte funnits religionsfrihet och yttrandefrihet, vilket motkulturens organisationer är beroende av. Det här utgör en paradox inom motkulturen, att dels vara beroende av demokratin och dels hata den. Det samma gäller för moderniteten och globaliseringskonceptet.

5.1.4 Politisk lobbyverksamhet

Fundamentalister och islamister har ägnat sig av politisk lobbyverksamhet sporadiskt genom årens lopp. Islamisternas tydligaste projekt var stödandet av Jesse Jacksons nomineringskampanj under 1980-talet. Farrakhan uppmanade alla svarta att rösta på Jackson. Men islamisterna misslyckades med sin kampanj då Jackson förlorade knappt.

Fundamentalister har flera gånger sponsrat presidentkandidater. Det var tack vare den stora fundamentalistiska väljarkåren som Carter (1976), Reagan (1980) och Bush (2004) vann sina presidentval. Det har blivit viktigt att lyssna på fundamentalisterna för presidentkandidaterna då de utgör en stor valkrets. Att politikerna sedan inte genomför det som utlovats är en annan historia.

Fundamentalister har också själva kandiderat i presidentvalen. Pat Robertson, som är evangelist och har ägnat mycket åt teleevangelisk verksamhet, kandiderade 1980 men lyckades aldrig nomineras.

Orsaken till varför det funnits få svarta kandidater i kandidatvalen är inte så konstigt. Svarta har helt enkelt inte tidigare fått ställa upp. De har inte haft samma möjlighet som vita att engagera sig politiskt.

5.1.5 Konspirationstänkandet

Den största konspirationen av alla är den som riktas mot staten. Många fundamentalister och islamister anser att USA inte längre styrs av nationalstaten utan av en världsregering som är ondskefull. Världsregeringen, Förenta Nationerna, Internationella valutafonden och Världshälsoorganisationen är alla onda och styr USA. Detta är ett vanligt synsätt bland framförallt identitetskristna. De förklarar problemen med att skylla på andra runt omkring dem istället för att se hur man ska lösa problemen. Det finns någon slags tro på att den egna regeringen vill väl men att andra starkare regeringar står över den amerikanska. Enligt mig är detta en typ av försvarsmekanism. När allt gått fel kan man alltid skylla på andra.

Många familjföretag slogs ut under industrialiseringen till följd av statliga storföretag, vilket också anses vara en konspiration från den internationella kapitalismen riktad mot amerikanskt näringsliv.

Även om rasismen skulle minska efter andra världskriget har detta inte gått fort. Farrakhan liksom Lane, hävdar att regeringen för en utarbetad plan för systematiserad rasutrotningspolitik. Men Farrakhan anser den vara riktad mot svarta och Lane anser den riktad mot vita. Farrakhan anser att det därför inte är märkligt att drogerna och vapnen flödar i svarta bostadsområden, eftersom han tror att politiken syftar till att unga svarta ska mörda sina egna. Unga människor som skulle kunna föra den svarta befrielsekampen vidare. Farrakhan med anhängare hävdar att regeringen tillåter vapen och droghandeln i svarta bostadsområden och ser till att tillgångarna inte sinar för att döda de yngre generationerna (Gardell 1998:15). Detta kan jämföras med Lanes tro på att regeringen utför ett systematiskt folk mord mot den ariska rasen.

Mycket av fundamentalisternas och islamisternas tankegångar handlar om konspirationer mot dem, vilket jag tolkar som paranoia i sin yttersta form. Allting som går emot dem kan omvandlas till konspirationer vilket inkluderar; familjens upplösning, statsupplösningen, demokratin, antisemitismen, moderniseringen, industrialiseringen, globaliseringen, nätverksamhället och sexualiteten.

5.1.6 Modernismen

Fundamentalister och islamister har alltid haft ett förakt mot moderniseringen. Moderna medel är onskans vapen, vilka skapar kaos då dessa går emot de traditionella värderingarna. Med modernismen kom industrialiseringen och vetenskaperna, vilka togs emot på ett negativt sätt av fundamentalisterna och islamisterna. Eftersom vetenskapen många gånger står i motsats till religionen, ansågs den som ond. Religionen har ofta förklaringar som inte kan bevisas medan vetenskapen står för bevisning och argumentering. De aktuella folkrörelserna hatar evolutionsläran och utfärdar kritik mot vetenskaplig rationalism.

Industrialiseringen med sina maskiner och förbättringar medförde att många vita och svarta förlorade sina arbeten. De arbetslösa genomgick en ekonomisk kollaps som följdes av social kollaps, vilket i en förlängning exkluderade dem från samhället i stort.

Samtidigt som de kritiserar modernismen använder fundamentalister och islamister sig av de senaste moderna medierna för att nå ut till åhörarna. Kristna och muslimska organisationer har på ett smart sätt använt sig av olika medier för att sprida sitt budskap. Fundamentalisterna använder sig av både tv, musik, böcker, tidningar, konst och internet för att göra detta. De når ut till miljontals människor varje dag genom sina tv-sända gudstjänster och genom artister av olika slag. Internet har på senare tid blivit en stor informationskälla men också en stor spridningskälla. Identitetskristna använder sig till stor del av mediet för att nå ut till anhängare, locka nya medlemmar och föra cyberkrig mot andra grupper. Islamisterna använder sig också av musik, tv predikningar, kassetter och böcker för att nå ut till människor. Förr var det genom musiken och närmare bestämt jazzen och bluesen man gjorde detta. Men under senare delen av 1900-talet och 2000-talet är det genom rappen och hip hopen som budskapet förs vidare. Artister som Ice T och Public enemy är bara några artister av många som sympatiserar med de svarta muslimerna. Filmskaparen Spike Lee är en annan konstnär som är anhängare av NOI. Han har genom sina filmer, framförallt *Malcolm X* från 1992, också hjälpt saken framåt.

Det märkliga med islamister och fundamentalister är att de är emot moderniseringen, men de har alltid använt sig av den nya tidens teknologi för att nå ut till åhörarna.

5.1.7 Globalisering och nätverksamhället

Från det sjätte århundradet och fram till modern tid har muslimer försökt erövra den ickemuslimska världen, vilket kulminerade med den moriska invasionen. Genom erövring,

konvertering och handel försökte man skapa en civilisation på global nivå som skulle förena såväl asiater med afrikaner, som afrikaner och européer under en gemensam religion²²⁷. Hade man lyckats hade det förmodligen utgjort ett av de första försöken till globalisering. Man kan därmed ha svårt att förstå varför svarta muslimer i USA misstror globaliseringen som fenomen. Men svartas förakt mot globaliseringen bottnar i slaveriet som pågick under en av de första riktigt stora expansionsfaserna i världen.

Globaliseringen och nätverksamhället har i senare tid inte heller gynnat svarta i USA. De har haft svårt att få igenom sina krav då invandringen sköt i höjden och nya grupper blev amerikaner och ställde sina krav. Svarta blev hela tiden förbisedda i återsocialiseringsprocessen och har därmed bibehållit föraktet mot det nya samhället.

Fundamentalisternas förakt mot globaliseringen och nätverksamhället bygger på idéerna om att de här processerna skingrar sammanhållningen bland amerikaner. Det blir då svårare att förena dem. Fundamentalisterna anser vidare att processerna ovan utgör ett hot mot den patriarkala familjestrukturen. De är oroliga att dagens informationsteknik ska få folk uppmärksamma för alternativa strukturer utanför institutionens ramar som inkluderar skilsmässor, singelkulturen, homosexualitet och feminism.

5.1.8 Hotet mot familjestrukturen

Både fundamentalister och islamister anser att familjestrukturen är hotad. De har en patriarkal struktur, det vill säga att mannen är den centrala gestalten i familjen. Alla som inte faller inom ramarna för strukturen fruktas. Motståndare till systemet anses vara de som bryter den allmänna ordningen. Detta inkluderar homosexuella, feminister, abortförespråkare, äktenskapsbrytare och förespråkare för singelkulturen.

Patriarkatet är en av de tydligaste likheterna mellan olika grupper. Fundamentalistiska Israëli judar, sunni och shia muslimer, evangelistiska protestanter, hinduer och buddister vill alla kontrollera kvinnor och sexualiteten. De vill framhäva att kvinnor och män är essentiellt olika och de flesta grupper av den här karaktären vill bevara den separation som uppstått mellan kvinnor och män.

5.1.9 Sociala problem, fattigdom och ekonomisk kollaps

Både islamisterna och fundamentalisterna har växt fram ur ekonomisk kollaps. Det verkar som om det har varit grunden för många grupper.

²²⁷ Turner 1997:13

För vita protestanter började problemen i och med industrialiseringen. Den kom igång senare i södern och på landet, vilket orsakade lidande bland människor. Många förlitade sig på att Gud skulle komma att ta dem ur misären, men inget hände. Det här var områden där fundamentalismen växte sig stark tidigt. Man skapade en närhet till Gud och förbarmade den moderna samhällsförändringen. Modernismen och industrialiseringen gick hand i hand. Människor förlorade sina jobb på grund av maskinerna som industrialiseringen medförde. Detta är även sammankopplat med misstron för vetenskapen. Med vetenskapliga upptäckter förlorade människor sina arbeten och lämnades i fattigdom. Det var kanske inte så konstigt att många följde prästerna och evangelisterna som predikade om en väg ut ur misären. Det här är grunden för hela det fundamentalistiska tänkandet.

Islamisternas historia i USA är liknande. De svartas problem hopade sig redan i slavhandeln. De kom till ett främmande land och förlorade kontakten med sin kultur och sina familjer. Under flera århundraden var deras situation värdelös. De levde i problemtungda områden utan framtidsutsikter, vilket har fortsatt ända in i 2000-talet för många. Deras hopp har även stått till religionen och tron på att situationen kommer att förändras. Många svarta muslimer lever i getton i storstäderna och saknar arbete och lever på socialbidrag. Alkoholism, droger och våld tillhör vardagen för många. Gängen har tagit över många stadsdelar i storstäderna och det verkar inte finnas någon väg ut för de flesta. NOI har under flera decennier arbetat för att bygga upp ett alternativt samhälle. De har byggt skolor, universitet, moskéer och startat restauranger och andra lukrativa företag. De äger även jordbruksmarker. På grund av den auktoritet som nationen medför har många anslutit sig till organisationen. De svarta muslimska organisationerna har stigit upp ur askan och många människor har fått tillbaka hoppet.

5.1.10 Antisemitism

En gemensam punkt för svarta muslimer och identitetskristna är de antijudiska föreställningarna.

NOI:s anspråk om att vara guds utvalda folk går i strid med judarnas uppfattningar om det samma. De svarta muslimerna beskyller judarna för slavhandeln. De menar att judarna administrerade slavhandeln, något som är helt felaktigt.

Judehatet från fundamentalisternas sida bottnar i den utomeuropeiska invandringen som inträffade efter andra världskriget. Många kristna hade problem i rurala områden och då de såg judar som flyttade in och hade ekonomiska framgångar blev misstron

mot dem djupare. I en förlängning kan man säga att hatet mot judarna egentligen kommer av hatet mot staten, att staten lät inkludera invandring för judarna.

5.1.11 Karismatiska ledare

Den karismatiska ledaren finns inom såväl fundamentalistiska och islamistiska grupper. Man säger att de har karisma och menar den kvalitet som innehas av någon som är betrodd av en grupp människor. De ska ha en speciell uppenbarelse från en okänd och ibland osedd källa som till exempel; gud, änglar, utomjordingar, högre väsen eller demoner med flera. En individ med karisma har ingen makt om inte andra människor tror att han eller hon haft kontakt eller uppenbarelser med högre väsen. Detta är ofta nyckeln för den karismatiska ledaren, att få människor att tro på uppenbarelsen och följa den. Människorna i gruppen samlas således runt den karismatiska ledaren. Många gånger måste ledaren även övertala gruppmedlemmarna att de också har uppenbarelser, måhända genom naturliga fenomen som drömmar, ljussken eller liknande. När väl andra gruppmedlemmar får uppenbarelser uppstår det sociala fenomenet grupptryck, vilket gör att fler och fler inom gruppen får samma uppenbarelser²²⁸. Detta är kanske starkare inom slutna sällskap som religiösa rörelser och sekter. Inom de kristna och muslimska grupperna i uppsatsen finns dessa karismatiska ledare; E. Muhammed, Malcolm X, Louis Farrakhan, Pat Robertson och Jerry Falwell.

Islamisterna har alltid haft karismatiska ledare, det har funnits en tradition av detta. Det måste till för att organisationer ska gå framåt. Redan från början, med Garvey, fanns det en auktoritär man som många lyssnade till. E. Muhammed följde efter och blev oerhört respekterad. Malcolm X var också väldigt karismatisk och hade stora anhängarskaror. Dagens ledare för NOI, Farrakhan, har följt traditionen väl. Han är den som har mest auktoritet i det svarta USA. Han visade sin auktoritet då han i samband med gängkrigen, i Los Angeles i början av 1990-talet, samlade både Crisps och Bloods i samma lokal för att diskutera fred.

Fundamentalisterna har också haft karismatiska ledare, men många gånger har de inte hållit så länge på grund av inre stridigheter. Falwell, Robinson och J. Bakker är några karismatiska män som lockat många anhängare. Graden av karisma kan däremot inte jämföras med islamisternas ledare. Det är litet av problemet för fundamentalisterna i dagens läge, de har inga auktoritära offentliga individer som kan förena dem.

²²⁸ Wessinger 2000:8

5.1.12 Kulturellt konstruerade identiteter

Kulturella konstruktionen är ett populärt uttryck inom socialvetenskapen idag. För de vita kristna fundamentalisterna består den här konstruktionen av att återta någonting de tycker de haft tidigare det vill säga mer makt. För fundamentalistiska män har detta blivit synligt med skapandet av en nymanlig våg. På olika typer av temaparker utspelas paintballspel och andra typer av överlevnadsträning. Det är en ny form av manlig amerikanisering som inträffat. På parkerna för männen utlopp för sina aggressioner och får dessutom krigsträning samtidigt.

För de svarta islamisterna bygger identitetskonstruktionen också på avsaknad av någonting de haft förut. Med slavskeppen förlorade de inte bara sina familjer utan hela sitt kulturella bagage. De systerskap och brödraskap som finns inom afrikansk amerikansk kultur idag bildades då svarta kom tillsammans och delade gemensamma erfarenheter. Erfarenheterna från slavtiden, fattigdomen och det allt jämnt rådande förtrycket mot dem har skapat den sammanhållning som svarta känner idag. De band som knutits, brödraskap och systerskap, är starka, många gånger starkare än släktband.

De olika identiteterna bygger på delad erfarenhet, det gemensamma förflutna används som mobiliseringskraft.

5.1.13 Utbildning

För att kunna skola sina egna anhängare har motkulturens anhängare startat skolor och universitet. NOI:s alla skolor och universitet kallas University of Islam. Där undervisar man från NOI:s egna doktrin i arabiska, svartamerikansk historia, afrikansk historia och islams historia. Farrakhan poängterar ofta hur viktigt det är att medlemmarna utbildar sig.

Dess kristna motsvarighet är de många Bible College som finns runt om i USA. Falwell startade till exempel Liberty University. Där kunde man läsa religiösa studier, ekonomiska ämnen, statskunskap, kommunikationsteknik, pedagogik, humaniora och naturvetenskap, allt efter bibelns ord. Man läser också kurser som på ett djupare plan ska öka förståelsen om striden mellan kreationismen och evolutionismen. Darwins utvecklingslära har många gånger kritiserats av fundamentalisterna som anser att man bör undervisa utifrån Bibeln.

6 Antropologi om religiös extremism

Likheterna ovan ger en ganska klar bild av vad antropologi om religiös hängivenhet i USA handlar om. Statsföraktet och misstron mot demokratin, modernismen, globaliseringen och nätverksamhället är alla faktorer som mobiliserar motkulturens båda sidor. Fundamentalister och islamister vill avlägsna sig från nationalstaten, som svikit dem, för att bilda sina egna separata och oberoende stater. De vill att USA ska avsäga sig mark för att ge till islamisterna och fundamentalisterna. Hur detta ska ske vet förmodligen ingen.

Faktorerna ovan bidrar inte bara till idéer om separation utan även till att kulturella identiteter konstrueras. Den nymanliga vågen i det fundamentalistiska USA och de svarta brödra- och systerskapet är några bevis på detta. Det är visserligen en självklarhet att oliktankande skapar olika identitetsstrukturer. Men i de här fallen är de väldigt lika. Individer med olika kulturella bagage med olika erfarenheter kan därmed framstå som identiska kulturella individer oavsett ras, religion eller ideologi.

Allting som går emot fundamentalisterna och islamisterna förklaras med konspirationer. Sammansvärjningar kommer från staten, judarna och världsorganisationerna och de är enligt motkulturen alla emot just vita protestantiska fundamentalister och svarta muslimska islamister samtidigt.

Hotet mot familjestrukturen är även en central del i deras doktriner. Eftersom familjen är samhällets minsta beståndsdel är det viktigt för dem att den inte bryts upp. Familjen ses ofta som en metafor för samhället i stort och om inte familjestrukturen bibehålls blir samhällsbilden svårövergriplig. Legaliseringen av aborter, skilsmässor och homosexualitet ses som ett steg närmare undergång för islamisterna och fundamentalisterna.

Andra likheter som är viktiga i det här avseendet är hur folkrörelserna uppkommit och de karismatiska ledarna. Både den fundamentalistiska och islamistiska motkulturen har uppkommit ur problem. Samhällsproblem har en mobiliserande kraft och det gäller inte minst för motkulturen i USA. Man kan säga att likheterna om gruppernas uppkomst är slående. De har uppkommit ur misär, sociala problem och ekonomiska problem.

Grupper mobiliseras inte av sig själva, det krävs speciella individer som driver frågorna och ideologierna vidare. Utan karismatiska ledare lyssnar ingen och de följer definitivt inte svaga ledarskap. Svart islamism i USA har haft många karismatiska ledare och folket har mobiliserats. För vita fundamentalister har det varit svårare. Visst har det funnits ledare med karisma i deras led med. Men ofta har de varit utan en stark kraft.

En del likheter, som antisemitism, utbildningsprogrammen och osämjan i de egna leden, är påtagliga bland de båda motkulturerna. Men jag är inte säker på att dessa gemensamma nämnarna är viktiga i uppgiftens avseende. Jag tror att dessa enbart är tillfälliga likheter och det är inte säkert att andra hängivna rörelser delar dessa. En judisk extremistgrupp kommer naturligtvis inte att göra antisemitiska utspel.

Hängivna rörelser över USA bör därmed innehålla kriterierna ovan, det är de gemensamma nämnarna för fundamentalister och islamister. Måhända kan man även räkna andra hängivna rörelser till detta. Men det blir ett senare projekt, men riktlinjerna för hängivna grupper är nu lagda.

7 Konklusion

Fundamentalister eller islamister utgör inte *en* social klass eller *en* förtryckt massa. De kommer från olika sociala klasser som mobiliserats på grund av gemensamma erfarenheter. De delar ofta ekonomisk position, kulturell orientering, tradition och ideologi. Rassolidaritet är en annan viktig faktor för folkrörelserna ovan. De mobiliseras mot den sekulariserade världen och anser att den sakrala världen fått för liten plats i det nya moderna globala nätverksamhället. Då problemen hopar sig tar man inte alltid tag i problemen utan tycker mest synd om sig själv och skyller på andra. Utifrån detta kommer flertalet konspirationer och man ser sammansvärjningar från alla håll.

Det mest heliga för fundamentalister och islamister är gud, nationen (helst en egen) och familjen som definieras med patriarkisk struktur.

Fundamentalister och islamister liknar varandra i sitt hat mot staten, demokratin, globaliseringen, modernismen och nätverksamhället. De delar även uppfattningen att familjestrukturen är hotad. De båda folkrörelserna har uppkommit ur problem och alla problem som fortsätter att hopa sig förklaras med olika typer av konspirationer från staten, judarna och världsorganisationerna.

Antisemitismen är påtaglig liksom separationsidéerna. De har ofta haft karismatiska ledare som drivit saken framåt och de talar ofta om hur viktigt det är att skaffa en bra och framförallt *rätt* utbildning. Rörelserna liknar dessutom varandra gällande identitetsskapande, det vill säga kulturella identiteter som skapats som är starkare än släktband då de bygger på gemensamma erfarenheter.

En antropologi om religiös hängivenhet i USA bör innehålla flera av de ovannämnda kriterierna. Alla passar inte in hos andra grupper såsom familjestrukturen hos feminister och antisemitismen hos judiska grupper. Statsreleterade förakt kan däremot överföras till andra grupper. Andra grupper bör även inkludera karismatiska ledare och kulturellt konstruerade identiteter. De har förmodligen också uppkommit i problematiska situationer.

I inledningskapitlet presenterade jag min hypotes. Jag trodde att det skulle finnas likheter mellan islamister och fundamentalister och att man skulle kunna fastställa generella normer för hur religiös hängivenhet i USA skulle kunna vara utformat. Jag anser att min hypotes stämde och att jag fullföljt uppgiften väl. Det varit intressant att fullfölja med en

större studie som behandlar flera andra grupper och extremister för att se om deras strukturer också följer bilden av vad som presenterats ovan.

*"A sullen figure walks along a dusty road
His life was holy and he couldn't bear the load
He left his people and a simple life behind
He raised his torso and he looked into the sky
Shouting his questions
Looking for directions
what do I do know?"*

*Everyone is looking for something
And they assume somebody else knows what it is
No one can live with the decisions of their own it seems
So they look for someone else
To tell ém what to be
Tell ém what to wear
Tell ém what to say
Tell ém how to act and think and compel others compulsively
Until the world is all like them"*

Bad Religion

8 Bibliografi

Antoun, Richard T.

2001. *Understanding fundamentalism; Christian, Islamic, and Jewish movements*. Lanham: Altamira Press.

Aran, Gideon

1995. *What's so funny about fundamentalism?*. I Martin E. Marty och Scott Appelbys (red), *Fundamentalisms comprehended*. Chicago: The University of Chicago Press. Sid 321-352.

Almond, Gabriel A., Emmanuel Sivan och R. Scott Appleby

1995. *Fundamentalism: genus and species*. I Martin E. Marty och Scott Appelbys (red), *Fundamentalisms comprehended*. Chicago: The University of Chicago Press. Sid 399-424.

Armstrong, Karen

2000. *Kampen för Gud: Fundamentalism inom judendomen, kristendomen och islam*. Stockholm: Mån-pocket. Bokförlaget Forum AB.

Bendroth, Margaret Lamberts

1993. *Fundamentalism & gender, 1875 to the present*. New Haven: Yale University Press.

Barr, James

1977. *Fundamentalism*. London: SCM Press LTD.

Brasher, Brenda E.

1998. *Godly women: fundamentalism and female power*. New Brunswick: Rutgers University Press.

Bruce, Steve

2000. *Fundamentalism*. Cambridge: Polity Press.

Castells, Manuel

2000. *Informationsåldern. Ekonomi, samhälle och kultur*. Band II: Identitetens makt. Göteborg: Daidalos AB.

Cone, James H.

1995. *Martin and Malcolm; integrationism and nationalism in African American religious history*. I Hackett, David G. (red), *Religion and american culture*. New York: Routledge sid 407-421.

Eisenstadt, S.N.

1995. *Fundamentalism, phenomenology, and comparative dimensions*. I Martin E. Marty och Scott Appelbys (red), *Fundamentalisms comprehended*. Chicago: The University of Chicago Press, sid 259-276.

Freedman, Lynn P.

1999. *Finding our feet, standing our ground: reproductive health activism in an era of rising fundamentalism and economic globalization*. I Courtney Howland (red), *Religious*

fundamentalisms and the human rights of women. New York: St. Martin's Press. Sid 181-192.

Gardell, Mattias

1995. *Countdown to armageddon: Minister Farrakhan and the Nation of Islam in the latter days*. Stockholm: Stockholm University.

Gardell, Mattias

1998. *Rasrisk. Rasister, separatister och amerikanska kulturkonflikter*. Stockholm: Federativs.

Kepel, Gilles

1993. *Gud tar hämnd – kristna, judar och muslimer återerövrar världen*. Stockholm: Ordfronts förlag.

Kepel, Gilles

1997. *Allah in the West: Islamic Movements in America and Europe*. Cambridge: Polity Press.

McCloud, Aminah Beverly

1995. *African American Islam*. New York and London: Routledge.

Marty, Martin E.

1987. *Religion and Republic: The American circumstance*. Boston: Beacon Press

Moen, Matthew C.

1992. *The Christian right in the United States*. I Matthew C. Moen and Lowell S. Gustavson (red), *The religious challenge to the state*. Philadelphia: Temple University Press. Sid 75- 101.

Peacock, James L. och Tim Pettyjohn

1995. *Fundamentalisms narrated: Muslim, Christia, and mystical*. I Martin E. Marty och Scott Appelbys (red), *Fundamentalisms comprehended*. Chicago: The University of Chicago Press. Sid 115-134.

Riesebrodt, Martin

1990. *Pious Passion. The emergence of modern fundamentalism in the United States and Iran*. Berkeley and Los Angeles: University of California Press.

Rose, Susan D.

1999. *Christian fundamentalism: Patriarchy, sexuality, and human rights*. I Courtney Howland (red), *Religious fundamentalisms and the human rights of women*. New York: St. Martin's Press. Sid 9-20.

Richards, Cecile

1999. *Challenging Christian fundamentalism: Organizing alternative to the religious right in your state*. I Courtney Howland (red), *Religious fundamentalisms and the human rights of women*. New York: St. Martin's Press. Sid 237-245.

Saha, Santosh C and Thomas K. Carr

2001. *Religious fundamentalism in developing countries*. Westport: Greenwood Press.

Sivan, Emmanuel

1995. *Fundamentalism as enclave*. I Martin E. Marty och Scott Appelbys (red), *Fundamentalisms comprehended*. Chicago: The University of Chicago Press. Sid 11-68.

Stratton Hawley, John

1999. *Fundamentalism*. I Courtney Howland (red), *Religious fundamentalisms and the human rights of women*. New York: St. Martin's Press. Sid 3-8.

Turner, Richard Brent

1997. *Islam in the African-American Experience*. Indianapolis: Indiana University Press.

Wessinger, Catherine

2000. *How the Millenium comes violently – from Jonestown to Heaven's Gate*. New York: Seven Bridges Press, LLC.

Andra källor

Bad Religion,

1992. *Generator*. No direction, Epitaph Records.

Earle, Steve

2002. *Johnny Walkers Blues*. Jerusalem, W-Squared, LLC/Arteris Records.

Sydsvenska dagbladet 2004-01-17:B6